

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANA BİLİM DALI

ERGENLERDE KARDEŞ ZORBALIĞININ ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER
AÇISINDAN İNCELENMESİ

TEZİ YAZAN

Gamze ÖZ

1.Danışman: Prof. Dr. Nurgül ÖZPOYRAZ

2.Danışman: Doç. Dr. Mustafa Kale

Jüri üyesi: Doç. Dr. Mehmet Emin DEMİRKOL (Çukurova Üniversitesi)

Jüri Üyesi:Doç. Dr. Soner ÇAKMAK (Çukurova Üniversitesi)

Jüri Üyesi: Dr. Öğ. Üyesi Ufuk KOCATEPE

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERSİN / NİSAN 2023

ONAY SAYFASI**T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE**

2022011005 numaralı öğrencimiz olan **Gamze ÖZ** tarafından hazırlanan “Ergenlerde kardeş zorbalığının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi” başlıklı bu tez çalışması jürimiz tarafından **oybirliği** ile **Psikoloji** Ana Bilim Dalında **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır)

Üniversite İçi – 1.Tez Danışmanı– Jüri Başkanı: Prof. Dr. Nurgül ÖZPOYRAZ

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır)

Üniversite İçi – 2.Tez Danışmanı– Jüri Başkanı: Doç. Dr. Mustafa KALE

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır)

Üniversite Dışı – Jüri Üyesi: Doç. Dr. Mehmet Emin DEMİRKOL
(Çukurova Üniversitesi)

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır)

Üniversite Dışı – Jüri Üyesi: Doç. Dr. Soner ÇAKMAK
(Çukurova Üniversitesi)

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır)

Üniversite İçi – Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Ufuk KOCATEPE

24/04/2023

Prof. Dr. Murat KOÇ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

İTHAF

Bu tez, babam Yakup GÜNEY ve annem Fatma GÜNEY'e ithaf edilmiştir.

ETİK BEYANI

Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

24/04/2023

Gamze ÖZ

TEŞEKKÜR

Bu tezi hazırlarken engin bilgi ve deneyimleriyle bana yol gösteren değerli hocalarım Prof. Dr. Nurgöl ÖZPOYRAZ, Doç. Dr. Mustafa Kale ve değerli jüri üyelerine teşekkür ederim.

Hayatımı paylaőtığım değerli eőim Emrah ÖZ'e ve varlıkları mutluluk sebebim olan, kardeőlerim Can Oğuzhan GÜNEY ve Ayőe Merve GÜNEY'e tez yazım sürecimde vermiő oldukları destekten ötürü teşekkür ederim.

ÖNSÖZ

Zorbalık ülkemizde uzun zamandır gündemde olan bir kavramdır. Kardeşler arasındaki zorbalığın fark edilmesi aslında bir bireyin bütün bir ömrüne dokunabilmek için bir dönüm noktasıdır. Bu anlamda kardeş zorbalığının nelerden etkilendiğine odaklanmaya karar vermemle bu çalışma oluşmaya başlamıştır. Zorbalığa karşı durmanın en etkili yollarından biri de etrafımızdaki insanları bilinçlendirmekle başlar.

Gamze ÖZ

2023

ÖZ**ERGENLERDE KARDEŞ ZORBALIĞININ ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER
AÇISINDAN İNCELENMESİ****Gamze ÖZ****Yüksek Lisans Tezi, Psikoloji Ana Bilim Dalı****1.Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nurgül ÖZPOYRAZ****2.Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mustafa KALE****Nisan 2023, 89 sayfa**

Bu araştırmanın amacı ergenlerde kardeş zorbalığını çeşitli değişkenler açısından incelemektir. Araştırmaya katılan ergenlerin kardeş zorbalığı düzeylerinin, katılımcıların demografik özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelendiğinden, araştırma süreci tarama modellerinden karşılaştırma türü ilişkisel tarama modeline uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın katılımcılarını Mersin ilinde bulunan 14-18 yaş aralığındaki 322 ergen oluşturmaktadır. Kartopu örnekleme yöntemiyle belirlenen katılımcıların 160'ı kadın 162'si ise erkektir. Araştırma verilerinin toplanmasında kardeş zorbalığı ölçeği, kişisel bilgi formu ve veli onam formu kullanılmıştır. Toplanan veriler SPSS 25.00 ile analiz edilmiştir. Analizlerde parametrik testlerden, Bağımsız Örneklemeler için t testi ve Tek Yönlü ANOVA testi kullanılmıştır. Sonuç olarak zorbalık alt boyut puanları cinsiyete göre incelendiğinde erkek ergenlerin kadın ergenlerden daha fazla zorbalık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Mağdurluk alt boyutu kadın ergenlerde erkek ergenlere göre daha fazla bulunmuştur. Kardeş zorbalığı ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Annesi çalışmayan ergenlerin kardeş zorbalığı zorbalık ve mağdurluk alt boyut puanları daha yüksek bulunmuştur. Babası çalışmayan ergenlerin zorbalık alt boyut puanı daha yüksek bulunmuştur. Katılımcıların yaşadığı ilçeye göre kardeş zorbalığı düzeyleri incelendiğinde Akdeniz ilçesinde yaşayan ergenlerin zorbalık alt boyut puanı daha yüksek çıkarken, Toroslar ilçesinde yaşayan ergenlerin mağdurluk alt boyut puanları daha yüksek bulunmuştur. Kardeş zorbalığı ile ergenlerin sınıf düzeyi arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Anne ve baba eğitim durumu ilköğretim olan ergenlerin mağdurluk alt boyut puanı daha yüksek çıkarken, zorbalık alt boyutu ile anne baba

eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Kardeş zorbalığı ,katılımcıların kardeş sayısına göre analiz edildiğinde 3 kardeşi olan ergenlerin mağdurluk alt boyutu puanı daha yüksek çıkarken, 2 kardeşi olan ergenlerin zorbalık alt boyutu daha yüksek çıkmıştır. Kardeşleri ile arasındaki yaş farkı az olan ergenlerin mağdurluk alt boyutu puanları daha yüksek çıkmıştır. Ergenlerin kardeş yaş farkı ile zorbalık alt boyut puanı arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Kardeş sıralamasında en büyük olan kardeşlerin mağdurluk alt boyutu puanı daha yüksek çıkarken, kardeş sıralaması ile zorbalık alt boyutu arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Aile maddi durumu düşük olan, parçalanmış aile tipine sahip ergenlerin mağdurluk alt boyutu puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: kardeş zorbalığı, ergen, zorba, mağdur.

ABSTRACT**THE EXAMINATION OF SISTER BULLYING IN ADOLESCENTS IN TERMS
OF VARIOUS VARIABLES****Gamze ÖZ****Master Thesis, Department of Psychology****1.Thesis Advisor: Prof. Dr. Nurgul ÖZPOYRAZ****2.Thesis Advisor: Assoc. Dr. Mustafa KALE****April 2023, 89 pages**

The aim of this study is to examine sibling bullying in adolescents in terms of various variables. Since the sibling bullying levels of the adolescents participating in the research differed according to their demographic characteristics, the research process was carried out in accordance with the relational screening model. The participants of the study are 322 adolescents aged 14-18 in Mersin province. Of the participants determined by the snowball sampling method, 160 were female and 162 were male. Sibling bullying scale, personal information form created by the researcher and parent consent form were used to collect the research data. The collected data were analyzed with SPSS 25.00. In the analyses, t-test for Independent Samples and One-Way ANOVA test were used from parametric tests. As a result, when the bullying sub-dimension scores were analyzed by gender, it was concluded that male adolescents were bullied more than female adolescents. Victimization sub-dimension was found to be higher in female adolescents than male adolescents. No significant difference was found between sibling bullying and the age variable. Adolescents whose mothers did not work were found to have higher sibling bullying, bullying and victimization sub-dimension scores. Bullying sub-dimension scores were found to be higher in adolescents whose fathers did not work. When the levels of sibling bullying were examined according to the district where the participants lived, the bullying sub-dimension scores of the adolescents living in Akdeniz district were higher, while the victimization sub-dimension scores of the adolescents living in the Toroslar district were found to be higher. There was no significant difference between sibling bullying and the grade level of the adolescents. While the victimization sub-dimension score of

the adolescents whose mother and father education level was primary school was higher, there was no significant difference between the bullying sub-dimension and the education level of the parents. When sibling bullying was analyzed according to the number of siblings of the participants, the victimization sub-dimension score of the adolescents with 3 siblings was higher, while the bullying sub-dimension of the adolescents with 2 siblings was higher. Adolescents with a small age difference with their siblings had higher victimization sub-dimension scores. No significant difference was found between the sibling age difference of the adolescents and the bullying sub-dimension score. While the victimization sub-dimension score of the siblings with the highest rank in the sibling ranking was higher, there was no significant difference between the sibling rank and the bullying sub-dimension. The mean scores of the victimization sub-dimension were found to be higher for adolescents with low family financial status and broken family type..

Keywords: sibling bullying, adolescent, bully, victim.

İÇİNDEKİLER

KAPAK	i
ONAY SAYFASI.....	ii
İTHAF	iii
ETİK BEYANI.....	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖNSÖZ.....	vi
ÖZ.....	vii
ABSTRACT	ix
İÇİNDEKİLER.....	xi
KISALTMALAR	xiv
TABLolar LİSTESİ	xv
EKLER LİSTESİ.....	xvii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın önemi.....	2
1.2. Tanımlar	2
1.2.1. Zorbalık	2
1.3. Zorbalık Türleri.....	3
1.4. Araştırmanın problemleri	3
1.5. Araştırmanın amacı ve hedefi	5
1.6. Sınırlılıklar ve varsayımlar.....	5
1.7. Araştırmanın hipotezleri	6
2. İLGİLİ LİTERATÜR	8
2.1. Ülkemizde yapılan çalışmalar	8
2.2. Yurtdışında yapılan çalışmalar.....	8
2.3. Kardeş Zorbalığı ve Kuramsal Yaklaşımlar.....	10
2.3.1. Sosyal Bilişsel Teori.....	10
2.3.2. Ebeveyn Kabul Reddi Teorisi	10
2.3.3. Kardeş Rekabeti Modeli.....	10
2.3.4. Sosyal karşılaştırma teorisi.....	12
2.4. Kardeş rekabetinin kaynakları	12
2.4.1. Aile yapısının rolü	12
2.4.2. Ebeveyn müdahalesinin rolü	13

2.5. Kardeş İlişkilerine Yönelik Psikolojik yönelimli perspektifler	13
2.5.1. Psikanalitik-evrimsel sistem.....	13
2.5.1.1. Bağlanma teorisi.....	14
2.5.1.2. Adler'in bireysel psikoloji teorisi.....	14
2.5.2. Sosyal karşılaştırma teorisi.....	15
2.5.3. Sosyal Öğrenme Kuramları.....	15
2.5.4. Aile ve ekolojik sistem teorisi.....	16
3. YÖNTEM.....	17
3.1. Katılımcılar	17
3.2. Prosedür	17
3.3. Araştırmada kullanılan materyaller.....	17
3.3.1. Kardeş zorbalığı ölçeği formu.....	17
3.3.2. Kişisel bilgi formu.....	18
3.4. Araştırmanın modeli	18
3.5. Veri analizi.....	19
4. BULGULAR	20
5. TARTIŞMA VE SONUÇ.....	43
5.1. Kardeş Zorbalığı ve Akran Zorbalığının Birlikteliği Hakkında Tartışma.....	43
5.2. Yaş Değişkenine Göre Kardeş Zorbalığının İncelenmesine Dair Tartışma	44
5.3. Cinsiyet Değişkenine Göre Kardeş Zorbalığının İncelenmesine Dair Tartışma.....	44
5.4. Anne ve Baba Çalışma Durumuna Göre Kardeş Zorbalığının İncelenmesine Dair Tartışma.....	45
5.5. İlçe Göre Kardeş Zorbalığının İncelenmesine Dair Tartışma	46
5.6. Sınıf Düzeyine Göre Kardeş Zorbalığının İncelenmesine Dair Tartışma	46
5.7. Anne Eğitim Durumuna Göre Kardeş Zorbalığının İncelenmesine Dair Tartışma.....	47
5.8. Baba Eğitim Durumuna Göre Kardeş Zorbalığının İncelenmesine Dair Tartışma.....	47
5.9. Kardeş Sayısına Göre Kardeş Zorbalığının İncelenmesine Dair Tartışma	48
5.10. Kardeş Yaş Farkına Göre Kardeş Zorbalığının İncelenmesine Dair Tartışma.....	48
5.11. Kardeş Sırasına Göre Kardeş Zorbalığının İncelenmesine Dair Tartışma	49

5.12. Aile Maddi Durumuna Göre Kardeş Zorbalığının İncelenmesine Dair Tartışma.....	50
5.13. Aile Tipine Göre Kardeş Zorbalığının İncelenmesine Dair Tartışma.....	51
6. SONUÇ	52
7. ÖNERİLER	54
KAYNAKÇA	56
EKLER	65

KISALTMALAR

APA : American Psychological Association

WHO : World Health Organization

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.	Katılımcıların Demografik Özellikleri.....	20
Tablo 2.	Katılımcıların Ailelerine İlişkin Sosyodemografik Özellikleri.....	21
Tablo 3.	Mağdurluk Puan Ortalamalarının Betimsel İstatistik Değerleri	23
Tablo 4.	Zorbalık Puan Ortalamalarının Betimsel İstatistik Değerleri	23
Tablo 5.	Zorbalık Puanının Yaş Değişkenine göre T-Testi Sonuçları	24
Tablo 6.	Mağdurluk Puanının Yaş Değişkenine göre T-Testi Sonuçları	24
Tablo 7.	Mağdurluk Puanının Cinsiyete göre T-Testi Sonuçları	25
Tablo 8.	Zorbalık Puanının Cinsiyete göre T-Testi Sonuçları	25
Tablo 9.	Zorbalık Puanının Anne Çalışma Durumuna göre T-Testi Sonuçları.....	26
Tablo 10.	Mağdurluk Puanının Anne Çalışma Durumuna göre T-Testi Sonuçları.....	26
Tablo 11.	Mağdurluk Puanının Baba Çalışma Durumuna göre T-Testi Sonuçları	27
Tablo 12.	Zorbalık Puanının Baba Çalışma Durumuna göre T-Testi Sonuçları.....	28
Tablo 13.	Zorbalık puanlarının ilçeye göre ANOVA sonuçları.....	28
Tablo 14.	Mağdurluk puanlarının ilçeye göre ANOVA sonuçları.....	29
Tablo 15.	Zorbalık puanlarının sınıf düzeyine göre ANOVA sonuçları.....	30
Tablo 16.	Mağdurluk puanlarının sınıf düzeyine göre ANOVA sonuçları.....	31
Tablo 17.	Mağdurluk Ortalamasının Anne Eğitim Durumuna göre ANOVA Sonuçları	32
Tablo 18.	Zorbalık Ortalamasının Anne Eğitim Durumuna göre ANOVA Sonuçları	33
Tablo 19.	Mağdurluk Ortalamasının Baba Eğitim Durumuna göre ANOVA Sonuçları	34
Tablo 20.	Zorbalık Ortalamasının Baba Eğitim Durumuna göre ANOVA Sonuçları	35
Tablo 21.	Mağdurluk Ortalamasının Kardeş Sayısına göre ANOVA Sonuçları.....	35
Tablo 22.	Zorbalık Ortalamasının Kardeş Sayısına göre ANOVA Sonuçları.....	36
Tablo 23.	Mağdurluk Ortalamasının Kardeş Yaş Farkına göre ANOVA Sonuçları	37
Tablo 24.	Zorbalık Ortalamasının Kardeş Yaş Farkına göre ANOVA Sonuçları.....	38
Tablo 25.	Mağdurluk Ortalamasının Kardeş Sırasına göre ANOVA Sonuçları	38
Tablo 26.	Zorbalık Ortalamasının Kardeş Sırasına göre ANOVA Sonuçları	39

Tablo 27. Mağdurluk Ortalamasının Aile Maddi Durumuna göre ANOVA Sonuçları	40
Tablo 28. Zorbalık Ortalamasının Aile Maddi Durumuna göre ANOVA Sonuçları	40
Tablo 29. Mağdurluk Ortalamasının Aile Tipine göre ANOVA Sonuçları	41
Tablo 30. Zorbalık Ortalamasının Aile Tipine göre ANOVA Sonuçları	42

EKLER LİSTESİ

Ek A. Çağ Üniv. Tez Anket İzin İstek Formu	65
Ek B. Çağ. Üniv. Bilgilendirilmiş Onam Formu	67
Ek C. Kardeş Zorbalığı Ölçeği	68
Ek D. Kişisel Bilgi Formu	69
Ek E. Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü Tez Etik Anket İzin İstek Yazısı	71
Ek F. Çağ Üniversitesi Rektörlüğü Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurul İzin Yazısı	72

1. GİRİŞ

“Zorbalık karşısında sessiz kalan bir toplum , zehirlenmiş demektir.”

Dostoyevski

Bu bölümde araştırmanın problemi, önemi, amacı, soruları, sınırlıklarına, veri toplama araçlarına, hipotezlerine ve araştırmaya temel olan tanımlara yer verilmiştir. Günümüz dünyasında sıklıkla karşımıza çıkan zorbalık davranışı, yoğun olarak akran ilişkileri üzerinden ele alınmaktadır. Oysa birçok insan için en yakın sosyal bağlam olarak aile içi ilişkilerde de zorbalığa ilişkin davranışlarla karşılaşılabilir. Ancak literatür incelendiğinde, aile içinde zorbalık davranışlarının ele alındığı sınırlı çalışma bulunmaktadır. Ergenlik dönemiyle birlikte bireyin gelişiminde hızlı değişim ve bu değişimlere ilişkin yaşadığı içsel karmaşalar, aile içi çatışmalara neden olabilmektedir. Aile içi ilişkileri temel alan araştırmalar, yoğun olarak ebeveynler arası ilişkilere, ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkiye sıklıkla odaklanırken kardeş ilişkileri üzerine yapılan araştırmalar çoğu zaman geri planda kalmıştır (Whietman vd., 2011). Oysa kardeşler arası ilişkilerde, kardeşe sağlanan sosyal ve duygusal destek, kardeşler arası çatışma durumları, kardeş kıskançlıkları özellikle ergenlik döneminde sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Özellikle ergenlik dönemi, bireyin kimlik kazanım süreci dikkate alındığında, aile içinde ilişkileri de yeniden biçimlendirir. Çoğu zaman bu süreçte aile üyeleriyle yaşanan çatışmalarla ilişkilerin dengesi kurulmaya çalışılır. Özellikle kardeşler arasındaki çatışmalar, ergenlik döneminin kardeş ilişkilerinde olağan bir durum olarak görülebilir (Sanders, 2004). Kardeş çatışmaları yıkıcı veya yapıcı çatışmalar olarak sınıflandırılmakta ve her iki çatışma türünün de kardeşleri rahatsız etme potansiyeline sahip olması nedeniyle ciddiye alınması önerilmektedir (Caspi, 2011).

Kardeş çatışmaları kasten zarar verme niyeti, sık tekrarlanma, güç dengesizliği gibi durumlarda yaşanmaya başlarsa daha zarar verici davranışlara, zorbalığa dönüşmeye başlar (Olweus, 1984). Bu kriterler zorbalığı çatışmadan ayırt etme de önemli rol oynamaktadır (Menesini vd., 2010). Kardeş zorbalığı en sık görülen ama yine de en az tanınan şiddet biçimidir (Eriksen & Jensen, 2009). Kardeşler arasındaki ilişki, kardeşleri hem olumlu hem de olumsuz yönden birbirine bağlayan (Vangelisti, 2009) doğası gereği en temel ve uzun süreli süren etkileşimlerden biridir (Bayram, 2014). Olumlu kardeş etkileşimleri, çocukların bilişsel ve sosyal gelişimlerine katkıda bulunurken (Boer vd., 2013), olumsuz kardeş ilişkileri sosyal, duygusal ve davranışsal

zorluklara neden olabilmektedir (Bank vd., 2004). Olumsuz kardeş etkileşimleri genellikle çatışma, saldırganlık, kavga, şiddet, taciz ve zorbalığı içerir (Whietman vd., 2011). Kardeş zorbalığı ise bireylerin hem sosyal hem de duygusal gelişimini etkilemektedir (Kandemir-Ozdinc, 2019).

1.1. Araştırmanın önemi

Kardeşler arasındaki ilişki kişilerin yaşamında doğrudan veya dolaylı olarak bir çok etkiye sahiptir. Hayatın içine karışmadan önce kurduğumuz ilk sosyal ilişki kardeşimizle olan ilişkidir. Bu ilişki olumlu ve olumsuz etkileriyle bir bütün halindedir. Bireyin kardeşinin davranışlarını gözlemleyerek içselleştirdiği olumsuz ve olumlu davranışları ilerleyen süreçte akranlarıyla arasındaki iletişim sistemi üzerinde de etkili olabilmektedir (Brody, 2004). Ülkemizde kardeş zorbalığı üzerine yapılan araştırmaların kısıtlılığı (Deniz vd., 2022) nedeniyle bu araştırmanın önem arz ettiği düşünülmektedir. Zorbalık; fiziksel, sosyal, duygusal, psikolojik ve eğitimsel gelişimi olumsuz etkileyen yaygın bir sosyal sorundur (Collins vd., 2004; Salmivalli, 1999). Ülkemizde zorbalık bağlamında yapılan çalışmalarda çoğunlukla akran zorbalığı ele alınmıştır. Johnson ve arkadaşları 2015 yılında yapmış olduğu çalışmasında , kardeş zorbalığının akran zorbalığından daha yaygın olduğu ve akran zorbalığı deneyiminden 2,5 kat daha fazla olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca yapılan çalışmalar akranlar arası zorbalığın kardeşler arası zorbalığı yordadığı (Johnson vd., 2015), kardeş zorbalığının en olumsuz etkili sonucunun akran zorbalığı olduğunu göstermiştir (Ostrov vd, 2006). Ülkemizde kardeş zorbalığına odaklanan ve kardeş zorbalığı ile akran zorbalığı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin bildirildiği sınırlı sayıda çalışma mevcuttur. Bu nedenle, kardeş zorbalığına odaklanmak, akran zorbalığı hakkında da daha derin bir anlayış elde etmek içinde oldukça önemlidir (Kandemir Özdiç, 2019). Sonuç olarak kardeş zorbalığının bireyin günlük yaşamını son derece olumsuz etkilemesi (Kandemir Özdiç, 2019; Sabuncuoğlu vd., 2006; Vanderbilt & Augustyn, 2010) nedeniyle bu araştırmanın yapılmasında önem arz ettiği düşünülmektedir.

1.2. Tanımlar

1.2.1. Zorbalık

Zorbalık çok eski bir terim olmakla birlikte, ilk kez Almanya'da 1538 yılında günümüzdeki anlamıyla kullanılmıştır(Volk vd., 2014).Zorbalık kavramından bahseden ilk yazılı kaynak 1862 yılında bir askeri konu alan İngilterede yayımlanan The Times

gazetesidir. Olweus (2005) olumsuz bir davranışın zorbalık olarak nitelendirilebilmesi için, olumsuz davranışın kasıtlı olarak ve acı çektirmek amacıyla sergileniyor olması gerektiğini öne sürmektedir.

Zorbalık, güçlü olan bir bireyin veya bir grubun güçsüz olan tarafa karşı saldırgan davranışlar sergilemesi (Başar, 2011; Caffaro, 2013; Kandemir Özdiñ, 2019; Olweus, 2015; Salmivalli, 2010; Wolke vd., 2015), bu davranışları sergilerken karşı tarafın yaralanmasına ya da rahatsız olmasına sebebiyet vermesi (APA, 2014; Başar, 2011; Kandemir Özdiñ, 2019; Olweus, 1984) olarak tanımlanmaktadır.

Zorbalık günlük yaşantımızda çocuk ve ergenlerin ev (Menesini vd., 2010) ve okul ortamında (Salmivalli vd., 2011) sıklıkla karşılaştığı saldırgan davranışların bir alt türü (Kandemir Özdiñ, 2019) olarak tanımlanmaktadır.

Caffaro (2013), kardeş zorbalığını bir kardeşi güvensiz veya tehdit altında hissettirmeyi amaçlayan fiziksel saldırganlık davranışı, görgü tanıkları tarafından fark edildiği halde kolaylıkla durdurulamayan artan saldırganlık davranışı, diğer kardeşlerin görüşlerine veya duygularına saygı duyma konusunda reddedici bir tutum/davranış olmak üzere üç davranışsal özellik olarak sınırlandırmıştır.

Zorbalık hem zorbalık eyleminde bulunan bireyi hem de zorbalığa maruz kalan bireyi olumsuz etkilemektedir. Zorbalık eyleminde bulunan bireylerde ruhsal ve fiziksel sorunlar, aynı zamanda sosyal uyum sorunları görülürken , zorbalığa maruz kalanlarda ilaç kullanımı, ruhsal sorunlar ve hatta intihar eğilimi görülebilmektedir (Sabuncuoğlu vd., 2006; Vanderbilt & Augustyn, 2010). Dünya Sağlık Örgütü 10-19 yaş aralığını ergenlik dönemi olarak tanımlamaktadır (World Health Organization [WHO], 2020).

1.3. Zorbalık Türleri

Çinkır ve Karaman-Kepenekçi 2003 yılında zorbalık davranışının gerçekleştirilme türlerini öğrenmek amacıyla öğretmen ve öğrencilerle yaptığı çalışmanın sonucunda en çok zorbalık davranışının alay etme, ad takma, itme ve cinsellik içeren sözler söyleme olduğu sonucuna ulaşmıştır.

1.4. Araştırmanın problemleri

1. Ergenlerin kardeş zorbalığında zorbalık düzeyi puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermekte midir?

2. Ergenlerin kardeş zorbalığında zorbalık düzeyi puan ortalamaları yaşadıkları ilçeye göre farklılık göstermekte midir?
3. Ergenlerin kardeş zorbalığında zorbalık düzeyi puan ortalamaları yaş değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
4. Ergenlerin kardeş zorbalığında zorbalık düzeyi puan ortalamaları anne eğitim durumuna göre farklılık göstermekte midir?
5. Ergenlerin kardeş zorbalığında zorbalık düzeyi puan ortalamaları baba eğitim durumuna göre farklılık göstermekte midir?
6. Ergenlerin kardeş zorbalığında zorbalık düzeyi puan ortalamaları kardeş sayısına göre farklılık göstermekte midir?
7. Ergenlerin kardeş zorbalığında zorbalık düzeyi puan ortalamaları kardeşler arası yaş farkına göre farklılık göstermekte midir?
8. Ergenlerin kardeş zorbalığında zorbalık düzeyi puan ortalamaları kardeş sırasına durumuna farklılık göstermekte midir?
9. Ergenlerin kardeş zorbalığında zorbalık düzeyi puan ortalamaları aile maddi durumuna göre farklılık göstermekte midir?
10. Ergenlerin kardeş zorbalığında zorbalık düzeyi puan ortalamaları sınıf düzeyine göre farklılık göstermekte midir?
11. Ergenlerin kardeş zorbalığında zorbalık düzeyi puan ortalamaları aile tipine göre farklılık göstermekte midir?
12. Ergenlerin kardeş zorbalığında zorbalık düzeyi puan ortalamaları anne çalışma duruma göre farklılık göstermekte midir?
13. Ergenlerin kardeş zorbalığında zorbalık düzeyi puan ortalamaları baba çalışma durumuna göre farklılık göstermekte midir?
14. Ergenlerin kardeş zorbalığında mağdurluk düzeyi puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
15. Ergenlerin kardeş zorbalığında mağdurluk düzeyi puan ortalamaları yaşadıkları ilçeye göre farklılık göstermekte midir?
16. Ergenlerin kardeş zorbalığında mağdurluk düzeyi puan ortalamaları yaş değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
17. Ergenlerin kardeş zorbalığında mağdurluk düzeyi puan ortalamaları anne eğitim durumuna göre farklılık göstermekte midir?
18. Ergenlerin kardeş zorbalığında mağdurluk düzeyi puan ortalamaları baba eğitim durumuna göre farklılık göstermekte midir?

19. Ergenlerin kardeş zorbalığında mağdurluk düzeyi puan ortalamaları kardeş sayısına göre farklılık göstermekte midir?
20. Ergenlerin kardeş zorbalığında mağdurluk düzeyi puan ortalamaları kardeşler arası yaş farkına göre farklılık göstermekte midir?
21. Ergenlerin kardeş zorbalığında mağdurluk düzeyi puan ortalamaları kardeş sıralamasına göre farklılık göstermekte midir?
22. Ergenlerin kardeş zorbalığında mağdurluk düzeyi puan ortalamaları aile maddi durumuna göre farklılık göstermekte midir?
23. Ergenlerin kardeş zorbalığında mağdurluk düzeyi puan ortalamaları sınıf düzeyine göre farklılık göstermekte midir?
24. Ergenlerin kardeş zorbalığında mağdurluk düzeyi puan ortalamaları aile tipine göre farklılık göstermekte midir?
25. Ergenlerin kardeş zorbalığında mağdurluk düzeyi puan ortalamaları anne çalışma durumuna göre farklılık göstermekte midir?
26. Ergenlerin kardeş zorbalığında mağdurluk düzeyi puan ortalamaları baba çalışma durumuna göre farklılık göstermekte midir?

1.5. Araştırmanın amacı ve hedefi

Bu araştırmanın amacı ergenlerde kardeş zorbalığını çeşitli değişkenler açısından incelemektir. Ergenlerin kardeş zorbalığı düzeylerinin demografik özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını araştırmaktır. Bulunan olan sonuçlar ilgili alan yazınla birleştiğinde, kardeş zorbalığının önleyici çalışmalara ışık tutabileceği düşünülmektedir.

1.6. Sınırlılıklar ve varsayımlar

1. Araştırmanın katılımcıları Mersin ilinde yaşayan ergenler ile sınırlandırılmıştır.
2. Araştırma sürecinde başvuru bilgi kaynaklarının doğru olduğu varsayılmaktadır.
3. Öğrencilerin veri toplama araçlarını güvenilir bir şekilde cevapladığı varsayılmaktadır.

1.7.Araştırmanın hipotezleri

H1.Ergenlerin zorbalık puan ortalamaları yaş değişkenine göre farklılık göstermektedir.

H2.Ergenlerin zorbalık puan ortalamaları cinsiyetlerine göre farklılık göstermektedir.

H3.Ergenlerin zorbalık puan ortalamaları annenin çalışma durumuna göre farklılık göstermektedir.

H4.Ergenlerin zorbalık puan ortalamaları babanın çalışma durumuna göre farklılık göstermektedir.

H5.Ergenlerin zorbalık puan ortalamaları ilçeye göre farklılık göstermektedir.

H6.Ergenlerin zorbalık puan ortalamaları sınıf düzeylerine göre farklılık göstermektedir.

H7.Ergenlerin zorbalık puan ortalamaları annenin eğitim düzeyine göre farklılık göstermektedir.

H8.Ergenlerin zorbalık puan ortalamaları babanın eğitim düzeyine göre farklılık göstermektedir.

H9.Ergenlerin zorbalık puan ortalamaları kardeş sayılarına göre farklılık göstermektedir.

H10.Ergenlerin zorbalık puan ortalamaları kardeş yaş farkına göre farklılık göstermektedir.

H11.Ergenlerin zorbalık puan ortalamaları kardeş sırasına göre farklılık göstermektedir.

H12.Ergenlerin zorbalık puan ortalamaları ailenin maddi durumu göre farklılık göstermektedir.

H13.Ergenlerin zorbalık puan ortalamaları aile tipine göre farklılık göstermektedir.

H14.Ergenlerin mağdurluk puan ortalamaları yaş değişkenine göre farklılık göstermektedir.

H15.Ergenlerin mağdurluk puan ortalamaları cinsiyetlerine göre farklılık göstermektedir.

H16.Ergenlerin mağdurluk puan ortalamaları annenin çalışma durumuna göre farklılık göstermektedir.

H17.Ergenlerin mağdurluk puan ortalamaları babanın çalışma durumuna göre farklılık göstermektedir.

H18.Ergenlerin mağdurluk puan ortalamaları ilçeye göre farklılık göstermektedir.

H19.Ergenlerin mağdurluk puan ortalamaları sınıf düzeylerine göre farklılık göstermektedir.

H20.Ergenlerin mağdurluk puan ortalamaları annenin eğitim düzeyine göre farklılık göstermektedir.

H21.Ergenlerin mağdurluk puan ortalamaları babanın eğitim düzeyine göre farklılık göstermektedir.

H22.Ergenlerin mağdurluk puan ortalamaları kardeş sayılarına göre farklılık göstermektedir.

H23.Ergenlerin mağdurluk puan ortalamaları kardeş yaş farkına göre farklılık göstermektedir.

H24.Ergenlerin mağdurluk puan ortalamaları kardeş sırasına göre farklılık göstermektedir.

H25.Ergenlerin mağdurluk puan ortalamaları ailenin maddi durumu göre farklılık göstermektedir.

H26.Ergenlerin mağdurluk puan ortalamaları aile tipine göre farklılık göstermektedir.

2. İLGİLİ LİTERATÜR

2.1. Ülkemizde yapılan çalışmalar

Deniz ve arkadaşları (2022) kardeş zorbalığını cinsiyet farklılıklarına göre değerlendirildiğinde, erkek çocukların fiziksel, ilişkisel, sözel ve diğer türden kardeş zorbalığının herhangi bir türüne karışma olasılıkları daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kardeş zorbalığına katılımda yaş-cinsiyetle ilgili farklılıklara bakıldığında, erken ergenlikteki kızların mağduriyet ve zorbalığa karışma olasılıkları orta veya geç ergenlikteki kızlara göre yüksek, geç ergenlikteki kızların mağdur ve zorba olma olasılığı erken ve orta ergenlikteki kızlara göre daha az olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte, erkek çocukların açısından, orta ergenlik çağındaki erkeklerin, erken ve geç ergenlikteki erkeklere göre mağduriyet ve suça karışma olasılıkları daha yüksek olduğunu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca erkeklerin geç ergenlik döneminde mağdur olma ve erken ergenlik döneminde zorba olma olasılığı diğer yaştaki erkeklere göre daha az olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kandemir-Özdiç 2019 yılında yapmış olduğu çalışmasında kardeş mağduriyetinin yaşla birlikte azaldığını sonucuna ulaşmıştır. Deniz ve arkadaşlarının (2022), en büyük ergenlerin ortanca ve en küçük ergenlere göre daha yüksek kardeş zorbalığı oranı gösterdiğini sonucuna ulaşmışlardır. Tek kardeşi olan ergenlerin , iki ve daha fazla kardeşi olanlara göre daha yüksek kardeş zorbalığı oranını gösterdiği bu oranın fiziksel zorbalık oranında daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Deniz vd., 2022).

İnsanoğlu doğası gereği herhangi bir zorbalığa maruz kaldığında buna karşılık olarak olumsuz davranışlarda sergileyebilmektedir. Sabuncuoğlu ve arkadaşlarının 2006 yılında yapmış olduğu bir çalışmada zorbalık eylemine maruz kalan bireylerin psikolojik ve fiziksel sorunlar yaşadığı gözlemlenmiştir. Açıkgöz'ün 2017 yılında ortaokul öğrencileriyle akran zorbalığı üzerine yaptığı bir araştırmada akran zorbalığına maruz kalan öğrencilerin kendilerini korumak için kesici ve delici alet taşıyabileceğine değinmiştir.

2.2. Yurtdışında yapılan çalışmalar

Olweus (1993) zorbalığın; şiddet, saldırganlık, zayıf sosyal uyum, psikolojik bozukluklar ile bağlantılı olabileceği sonucuna ulaşmıştır. Kardeş zorbalığı üzerine yapılan çalışmalarda erken çocukluk döneminde deneyimlenen zorbalığın, orta ve geç ergenlik döneminde zihinsel sorunlara neden olabileceği gözlemlenmiştir. Örneğin 11

yaşında kurban veya fail olarak herhangi bir kardeş zorbalığına dahil olan bir çocuğun, 14 yaşında içselleştirme ve dışsallaştırma sorunları ile karşılaşmasının daha olası olduğu gözlemlenmiştir. Kardeş zorbalığı türleri erken ergenlikten orta ergenliğe kadar artarken, orta ergenlikten geç ergenliğe doğru azaldığı gözlemlenmektedir (Toseeb vd., 2018). Straus ve arkadaşları(1980), ebeveynleri ile görüştikleri çocukların %40'ının önceki yıl içinde bir erkek veya kız kardeşe bir nesneyle vurduğunu ve %82'sinin bir kardeşe karşı bir tür şiddet uyguladığını bildirmektedir. Bu davranışın yaygınlığına rağmen, kardeş saldırganlığına ilişkin yapılan çalışmalar sınırlıdır (Felson, 1983).

Kardeş zorbalığında cinsiyet farklılıklarıyla ilgili olarak, daha önceki bazı araştırmalar erkek çocukların daha fazla suç işlediğini ve kızların da kardeşleri tarafından mağdur edilme olasılığının daha yüksek olduğu (Camodeca vd., 2002), erkeklerin hem mağduriyete hem de zorbalığa kızlardan daha fazla dahil olduğunu (Deniz vd., 2022; Duncan, 1999; Zsila vd., 2019) sonucuna ulaşmışlardır. Kardeş zorbalığının türüne bakıldığında, en sık görülen kardeş zorbalığı türü sözel zorbalık (Skinner & Kowalski, 2013; Wolke & Samara, 2004)., en az görülen kardeş zorbalığı türü diğer tür olarak bulunmuştur (Dantchez & Wolke, 2019). Fiziksel zorbalık, erken ergenlik döneminde en yaygın kardeş zorbalığı türü olarak bulunmuştur (Eriksen & Jensen, 2009).

Kardeş zorbalığının nedenleri üzerine yapılan araştırmalar incelendiğinde kardeş zorbalığının birçok nedeni olduğu görülmektedir. Bu nedenlerden bazıları kardeşlerden kaynaklanırken bazıları da ebeveynlerin çocuklarına karşı tutumlarından kaynaklanabilmektedir (Felson, 1983). Kardeş zorbalığı ile ebeveyn davranışları arasında yüksek derecede ilişkidir (Bayram, 2014). Yapılan araştırmalar kendilerini anneleri veya babaları tarafından reddedildiğini algılayanların çocukların, kabul edilenden çok daha fazla davranış sorunu gösterme eğiliminde olduklarını gözlemlemişlerdir (Rohner vd., 2005). Kandemir Özdiç 2019 yılında yapmış olduğu çalışmasında çocuklarda empatik eğilim ve problem çözme becerilerinin düşük olması, hem kardeş hem de akran zorbalığı davranışlarının daha yüksek olmasına neden olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kardeş zorbalığı sonuçları üzerine yapılan araştırmalar incelendiğinde kardeş zorbalığının hem mağdur hemde zorba olan tarafta ciddi sorunlara neden olduğu görülmektedir (Açıkgöz, 2017).

2.3. Kardeş Zorbalığı ve Kuramsal Yaklaşımlar

Zorbalık, bireyin içinde bulunduğu sosyal çevre dikkate alınarak çeşitli kuramsal bakış açıları ile açıklanmıştır.

2.3.1. Sosyal Bilişsel Teori

Sosyal Bilişsel Teorinin zorbalık davranışını açıklamada faydalı olduğu düşünülmektedir. Özellikle, kardeşler kadar ebeveynlik davranışlarının kardeş ilişkilerinde çok önemli bir rol oynadığını ve kardeş zorbalığı ile yüksek oranda ilişkili olduğunu, çünkü çocukların saldırgan davranışları başkalarının negatif davranışlarını gözlemleyerek öğrendiklerini açıklar (Bandura, 1977; Bayram, 2014; Salmivalli ve vd., 2011). Bu teori aynı zamanda, sosyal çevreler, kişisel belirleyiciler/içsel uyaranlar arasında sürekli ve karşılıklı etkileşim olduğunu ileri süren karşılıklı determinizmi ileri sürmektedir (Bandura, 2001; Bayrakçı, 2007). Örneğin, sosyal çevre tarafından geliştirilen ve şekillendirilen beklentiler, inançlar ve bilişsel beceriler, davranışları yönlendirir ve şekillendirir. (Bayrakçı, 2007).

2.3.2. Ebeveyn Kabul Reddi Teorisi

Sosyal bilişsel teoriye paralel olarak, ancak özellikle ebeveyn sevgi ifadelerine odaklanan Ebeveyn Kabul Reddi Teorisi(EKAR)'in kökenleri 1930'lu yıllara kadar uzanmaktadır (Rohner, 2004). EKAR kuramı Rohner tarafından geliştirilerek, 1975 yılında yayınlanmıştır. Çocuklar için bakımını üstlenen ve yetiştiren bireylerin veya rol model olarak algıladıkları bireylerin kendilerine karşı kabul edici veya reddedici tutumları son derece önemlidir. Çocuklar kabul edilmeye ve sevildiğini hissetmeye ihtiyaç duymaktadır. Bu ihtiyacın karşılanmadığı veya eksik karşılandığında durumlarda çocuk ilerde davranış sorunu göstermeleri eğilimi gösterebilmektedir. Kendilerini ebeveynleri tarafından kabul edilmiş, sevilmiş ve değer verilmiş olarak hissetmeyen çocuklarda psikolojik ve zihinsel problemler ortaya çıkabilmektedir (Rohner vd., 2005).

2.3.3. Kardeş Rekabeti Modeli

Felson 1983'te üniversite öğrencilerinden topladığı verileri kullanarak kardeş saldırganlığının iki teorik modelini incelemek ayrıca küçük kardeşler arasındaki sözlü ve fiziksel saldırganlığın neden bu kadar sık olduğunu açıklamak için bir araştırma

yapmıştır. Felson bu araştırmasında kardeş rekabeti modeli ve Gerçekçi çatışma modeli olmak üzere iki teorik modeli incelemektedir.

Kardeş rekabeti modeli kardeşler arasındaki saldırganlığın, kıskançlığı ve gerçekçi olmayan çatışmayı yansıttığını ileri sürer. Kardeş rekabeti yaklaşımı, bir kardeşin yaşadığı statü hayal kırıklığının, saldırganlık biçiminde ortaya çıktığını varsayar (Felson, 1983).

Gerçekçi çatışma modeline göre , oyuncaklar vb. herhangi maddi bir şey az veya adaletsiz dağıtıldığında ve işbölümü ve kuralları net olmadığında çatışma çıkma olasılığı daha yüksektir. Bu modele göre, çocuklar aslında belirli bir televizyon programını izlemek veya belirli bir oyuncuğa sahip olmak gibi somut isteklere sahiptirler ve bu tür istekler kavgaya en sık yol açan konular olmalıdır. Kardeş rekabeti yaklaşımı ise bunları kavga bahanesi olarak görür. Kardeş rekabeti yaklaşımına göre bunlar asıl sorun değildir (Felson, 1983).

Coser 1956'da yaptığı çalışmasında, sosyal çatışmaların öncelikle gerçekçi çatışmalar olduğunu öne sürmüştür. Felson 1983 yılındaki çalışmasında bu çalışmanın arkasından giderek, kardeş saldırganlığını gerçekçi bir çatışma olarak yorumlayan, anlaşmazlıklarının kaynağını açıklamak için kardeşlerin çıkarları, değerleri veya amaçları arasındaki farklılıkların aranmasını öneren alternatif bir teori öne sürmüştür.

Gerçekçi bir çatışma modeli kardeşlerin hakları ve ev içindeki işbölümü genellikle belirsiz olduğu durumlarda kardeş çatışmalarının ortaya çıktığını öne sürmektedir. Ebeveynler bu çatışmaya müdahale ettiğinde, çatışmaların artık daha açık bir hale geldiğini öne sürülmektedir. Bunun nedeni ebeveyn müdahalesi olan bir çatışma da büyük kardeşler genellikle cezalandırıldığından, küçük kardeşlerin çatışma için daha istekli hale gelebilmesidir. Buna karşın, ebeveynlerin (kardeşleri çatışmalarında özgür bırakması anlamına gelen) laissez-faire yaklaşımını benimsediğinde, küçük kardeş boyun eğmeye zorlandığı için kardeşlerin daha az kavga ettiğini görülmektedir (Felson, 1983).

Henry (1940), Pilaga Kızılderili çocuklarının yeni bir çocuğa karşı, çocuk doğmadan önce gördükleri ilgiyi artık görmediklerinde gösterdikleri düşmanlığı anlatır. Kardeşlerden birinin kıskançlık yaşayabileceği ve bu nedenle diğerine karşı saldırgan olabileceği de ileri sürmektedir. Kardeş saldırganlığı bu açıdan “gerçekçi olmayan çatışma” olarak nitelendirilebilir (Felson, 1983).

Coser'e (1956) göre, gerçekçi olmayan çatışma, yoksunluk ve hayal kırıklığı deneyimlendiğinde ortaya çıkan gerginlik nedeniyle ortaya çıkar; bu nedenle gerçekçi

olmayan çatışma, katılımcılardan birinin 'içsel durumunu' temsil eder ve çatışmanın kaynağı içseldir. Saldırganlık literatüründe bu tür davranışlara genellikle “kızgın saldırganlık” adı verilir (Buss, 1961) ve genellikle engellenme-saldırganlık hipotezi ile açıklanır (Dollard vd., 1939).

2.3.4. Sosyal karşılaştırma teorisi

Sosyal karşılaştırma teorisine göre, kişiler arasındaki benzerlik arttıkça, kendilerini birbirleriyle daha fazla karşılaştırmaları beklenebilir (Festinger, 1954). Tesser (1980), kardeşler aynı yaşta ve aynı cinsiyetten olduğunda kardeş sürtüşmesinin daha fazla olduğunu öne sürmektedir. Aynı cinsiyetten kardeşler ve benzer yaştaki çocuklar için karşılaştırma yapılması daha olası olduğundan, bu kardeşler arasında kıskançlık olasılığı daha yüksektir. Küçük kardeş daha başarılı olarak algılandığında veya ebeveynler tarafından daha fazla tercih edildiğinde, büyük çocuğun kıskançlık yaşamaması muhtemeldir (Felson, 1983).

2.4. Kardeş rekabetinin kaynakları

2.4.1. Aile yapısının rolü

Çoğu ailenin yapısı kardeşler arasındaki çatışmayı teşvik edebilir. Özellikle kardeşler paylaştıkları maddi ve manevi alanlar için rekabet edebilirler. Örneğin, kardeşler hangi televizyon programını izleyecekleri, telefon veya tuvaleti nasıl kullanacakları konusunda tartışmalara girebilirler. Maddi ve manevi alanlar için açık kuralların olmaması bu çatışmaların sıklığını arttırmaktadır. Genel olarak kardeş çatışması, kardeşler arasındaki maddi malların erişimini ve dağıtımını belirleyen belirsiz kurallar nedeniyle şiddetlenebilir (Felson, 1983). Kardeşler arasındaki çatışmanın ikinci bir kaynağı aile içindeki iş bölümünün belirsiz olması olabilir. Kardeşler evdeki görevleri yapmaktan kaçınmak için rekabet halinde olabilir. Yaş farklılıklarından dolayı iş bölümü konusundaki belirsizlikler veya adaletsiz görev dağılımı kardeş çatışmasına neden olabilir. Örneğin ebeveynler daha küçük olan çocuklara yetenekleri ve kapasiteleri ile orantılı olarak daha basit görevler verirken, büyük kardeşlere daha büyük görevler verdiğinde kardeşlerin algıladıkları eşitlik kuralına aykırı davranmış olabilirler. Fakat bir eşitlik kuralının uygulanması, yani her kardeşten aynı miktarda görev verilmesi, kardeşler arasındaki yaş farklılıkları nedeniyle zor olabilir (Felson, 1983).

2.4.2. Ebeveyn müdahalesinin rolü

Bir çatışmada taraflardan biri diğerinden çok daha zayıfsa, saldırgan olma olasılıkları daha düşüktür. Örneğin, aile dışında, küçük çocukların kendinden daha büyük çocuklara meydan okuyamayacak kadar zayıf olması nedeniyle farklı yaşlardaki çocuklar arasında, daha az kavga olduğu düşünülmektedir. Daha büyük çocuklar daha küçük çocuklara "zorbalık" yapabilir, ancak daha küçük çocuklar muhtemelen bu durumda kavga etmekten kaçınırlar. Fakat bu durum aile içerisinde farklı görünmektedir. Kardeşler arasında saldırganlık sık görülürse, küçük çocukların büyük kardeşleriyle bir çatışma içerisine girmeye daha istekli oldukları görülebilmektedir (Felson, 1983).

Özellikle yaş farkı ve dolayısıyla güç farkı genellikle büyük olduğunda, küçük kardeşlerin büyük kardeşleriyle çatışmaya istekli olmaları, ebeveyn müdahalesi beklentisiyle açıklanabilir. Çoğu ailede, küçük çocuk, kavgayı durdurmak ve müdahale etmek için ebeveynlerine güvenebilir. Ebeveynler bazı durumlarda daha fazla sorumluluk yükledikleri için büyük kardeşi cezalandırırlar. Dolayısıyla küçük kardeşler kavga etmeye daha istekli olabilirler bu nedenle, ebeveyn müdahalesi beklendiğinde saldırganlık daha sık olacaktır (Felson, 1983).

Kardeş rekabeti modeli, kardeşler arasında kıskançlığı artıran her şeyin daha fazla saldırganlıkla sonuçlandığını öne sürmektedir. Ebeveynlerin kardeşlere yönelik yaklaşımları, kardeşler arasındaki başarı farkı, kıyaslama yapılmasına neden olan herhangi bir konunun kardeşler arasındaki çatışmayı arttırdığı ifade edilmektedir (Felson, 1983).

2.5. Kardeş İlişkilerine Yönelik Psikolojik yönelimli perspektifler

Whiteman ve arkadaşları 2011 yılında yaptıkları araştırmada, kardeş araştırmalarına olan ilgiyi arttırmak ve aile araştırmacılarının gelecekteki araştırmalarına rehber olmaları için, dört teorik psikolojik yönelimli perspektifi gözden geçirmişlerdir. Bunlar ; psikanalitik-evrimsel, sosyal psikolojik, sosyal öğrenme, ve aile-ekolojik sistemlerdir (Whietman vd., 2011).

2.5.1. Psikanalitik-evrimsel sistem

Kardeş ilişkisi dinamiklerini açıklamak için kullanılan iki teori, Bowlby'nin (1969) bağlanma teorisi ve Adler'in bireysel psikoloji teorisi, psikanaliz alanında 1900'lerin ilk yarısından itibaren yapılan araştırmalara dayanmaktadır (Whiteman vd., 2011).

2.5.1.1. Bağlanma teorisi

Bebekler, yaşamın ilk günlerinden başlayarak bakıcıları ile yakınlık kurar. İnsanlarda yaşamın ilk yılında bir bağlanma ilişkisi oluşur ve bu ilişkinin güvenlik derecesi, bebeğin bakıcısının duyarlılığına ve yanıt verebilirliğine bağlı olarak değişir. Çocuklar geliştikçe, bağlanma figürü, çocukların çevrelerindeki dünyayı keşfettikleri, ancak stresli koşullarda rahatlık ve güvenlik duygusu için geri döndükleri güvenli bir s haline gelebilir. Bir bağlanma figürünün ayrılması veya kaybı, endişe ve sıkıntıya yol açabilir. Bu açıdan bakıldığında, çocukların birincil bakıcıyla olan ilişkilerinin, kardeş ilişkilerinin nitelikleri üzerinde uzun vadeli etkileri vardır. Çocuk ve ebeveyn arasındaki güvenli bir Şekilde kurulmuş duygusal ilişki , çocuğun başkalarıyla da güvenli ve yakın ilişkiler kurmasına katkı sağlarken, güvensiz ilişkilerin kardeşler de dahil olmak üzere çatışmalı, uzak veya daha az tatmin edici ilişkilere yol açabileceği düşünülmektedir. Bağlanma perspektifi kadar önemli olan diğer bir konu da, çocukların birincil bakıcılarına olduğu gibi, sosyal çevrelerindeki diğer bireylere de bağlılık oluşturabilmeleridir. Çocukluk döneminin başlarında güvenli bağlanmaya duyulan ihtiyaç, hassas ve ilgili büyük kardeşleri, bağlanma nesnelere haline getirebilir. Bazı durumlarda, büyük kardeşler bir bağlanma figürü veya küçük kardeşler için güvenli bir s rolünü üstlenebilirler (Whietman vd. 2011).

2.5.1.2. Adler'in bireysel psikoloji teorisi

Alfred Adler, 1900'lerin başlarında kişiliğin nedenlerine odaklanan psikanalitik hareketin bir parçasıydı. Başlangıçta Freudyan okulda merkezi bir figür olmasına rağmen, Freud'un libidoya odaklanmasına karşı çıktı ve bunun yerine dış sosyal etkilerin kişilik gelişimi üzerindeki önemli rolünü vurguladı. Adler, özellikle, kardeş etkileri de dahil olmak üzere, aile sisteminin rolünü, kişilikte merkezi olarak hedef aldı.

Adler'in teorisindeki önemli bir yapı aşağılılık kompleksidir. Adler'e göre, kardeşler arasındaki rekabet, her çocuğun potansiyel aşağılılık duygularının üstesinden gelme ihtiyaına dayanır. Rekabeti azaltmanın bir yolu olarak, kardeşler genellikle farklılaşır veya farklı kişisel nitelikler geliştirir. Bu Şekilde, kardeş farklılaşmasının daha uyumlu ve daha az çatışmalı kardeş ilişkilerinin gelişimini desteklediği düşünülmektedir.

Adler'in bakış açısına göre, ailelerdeki sosyal karşılaştırmalar ve g dinamikleri, bireylerin benlik algısında merkezi öneme sahipti. Adler'in içgörüleri, benlik saygısını arttırmada önemli bir önleyici tedbir olarak kardeşlere eşit muamele dahil olmak üzere, eşitlikçiliğin önemini savunmasına yol açtı (Whietman vd., 2011).

2.5.2. Sosyal karşılaştırma teorisi

Kardeş dinamikleriyle özel olarak ilgili olan bir bakış açısı sosyal karşılaştırma teorisidir. 1950'lerde Leon Festinger tarafından önerilen sosyal karşılaştırma teorisi, bireylerin içsel olarak kendilerini diğerlerine, özellikle de kendileri gibi algıladıkları diğerlerine karşı nasıl değerlendirdiklerine odaklanmaktadır (Festinger, 1954). Doğuştan gelen bu değerlendirme sisteminin önemli bir parçası benlik saygısının geliştirilmesidir (Suls vd., 2002). Bir kardeşin diğer kardeşin başarılarını veya başarısızlıklarını kendilerine göre nasıl anlamdıkları, sosyal karşılaştırmanın etkileri için bazı çıkarımlarda bulunulmasına yardımcı olabilir

Sosyal karşılaştırma teorisi, kardeşlerin, ebeveynlerinin onlara karşı nasıl , kız ve erkek kardeşlerine karşı nasıl davrandığı gibi, sosyal karşılaştırmalara yoğun bir şekilde katıldığını varsayar (Whietman vd., 2011).

Bireyler kendilerini hayranlık duydukları kişilerle karşılaştırırlar, buna yukarı doğru karşılaştırmalar denir ve yüksek benlik saygısı düzeyine sahip bireylerle ortak yönler saptayarak statü veya uzmanlık benlik algılarını geliştirirler. Aşağıya doğru karşılaştırmalar yoluyla, bireyler kendilerini diğerlerinden daha iyi bulduklarında savunmacı bir şekilde benlik algılarını geliştirirler. Noller ve arkadaşlarının 2008'de yapmış olduğu bir çalışmaya göre yukarı yönlü sosyal karşılaştırmaların olumsuz etkileri, kardeşler yaş olarak daha yakın olduğunda ve daha fazla çatışmalı ilişkilere sahip oldukları sonucuna ulaşmıştır (Noller vd., 2008). Bununla birlikte, kardeşler arasındaki yukarı doğru karşılaştırmalar, olumlu sonuçlara da yol açabilir; performans alanı, bireyin başarılarıyla çok alakalı olmadığı sürece, kardeşin olumlu başarılarının takdir edilmesi de kişinin öz saygısını artırır (Tesser, 1980).

Kardeşlerdeki sosyal karşılaştırma süreçlerini doğrudan değerlendiren çalışmalar sınırlı sayıdadırlar. Feinberg ve arkadaşları (2000), sosyal karşılaştırma süreçlerinin doğum sırasına bağlı olduğunu, büyük kardeşlerin aşağı doğru karşılaştırma yapma olasılığının daha yüksek olduğunu ve küçük kardeşlerin yukarı doğru karşılaştırma yapma olasılığının daha yüksek olduğunu bulmuşlardır.

2.5.3. Sosyal Öğrenme Kuramları

Sosyal öğrenme süreçleri, kardeş ilişkisi dinamiklerini, özellikle çocuk ve ergen kardeşlerin dinamiklerini açıklamak için kullanılan en yaygın mekanizmalar dizisidir. Sosyal öğrenme kuramlarına göre, bireyler tutum ve inançlar gibi bilişsel davranışları

da içeren yeni davranışları iki anahtar mekanizma, pekiştirme ve başkalarının davranışlarını gözlemlenme yoluyla edinirler (Whietman vd., 2011).

Kardeşler, olumlu ya da olumsuz davranışları karşılıklı olarak pekiştirmek ve birbirlerini gözlemlemek ve taklit etmek gibi, sosyal alışverişleri bağlamında kendi ilişkilerini de şekillendirirler. Gözlemsel öğrenmenin ilkeleri aynı zamanda aile üyelerinin sosyal öğrenme için göze çarpan modeller olduğunu ileri sürmektedir. Bireylerin sıcak ve besleyici, statüleri yüksek ve kendilerine benzer modelleri taklit etme olasılıkları daha yüksektir (Bandura, 1977). Gözlemsel öğrenmenin ilkeleri aile üyelerinin etkileşim tarzlarının önemli öğrenme kaynakları olduğunu ifade etmektedir. Örneğin, sıcak ve sevgi dolu, yetkin ve güçlü olarak görülen aile üyeleri özellikle güçlü modeller olabilir. Çocuklar, aile üyelerinin başkalarıyla etkileşimlerini gözlemleyerek sosyal yetkinlikleri öğrenirken, kardeşlerinin olumsuz davranışlarını gözlemleyerek taklit edebilirler. Çatışma, düşmanlık ve saldırganlık gibi olumsuz ilişki dinamiklerini taklit edebilirler. Sosyal öğrenme ilkeleri aynı zamanda kardeş ilişkilerindeki modelleme süreçlerinin değişiklik gösterdiğini ve daha büyük ve aynı cinsiyetten kardeşlerin model olarak hizmet etme olasılığının daha yüksek olduğunu öne sürmektedir. Yaşları yakın olan kardeşler, kendilerine benzerlikleri nedeniyle taklit edilebilirler. Ayrıca kardeşler arasındaki daha büyük bir yaş farkı, büyük olan kardeşe güç ve yüksek statü kazandırabilir. Bu nedenle büyük kardeş model olabilmektedir (Whietman vd., 2011). Kardeşler günlük yaşamalarında birbirlerinin davranışlarını doğrudan pekiştirdikleri gibi (Patterson, 1984), suç ve saldırganlık gibi farklı alanlarda da birbirleri için model görevi görürler (Bank vd., 1996).

2.5.4. Aile ve ekolojik sistem teorisi

Aile sistemleri teorisinin ilkeleri, genel sistemler teorisinden türetilmiştir (Bertalanffy, 1950). Bu açıdan bakıldığında, aileler en iyi bütüncül olarak incelendiğinde anlaşılır. Aileler, birbirine bağımlı, karşılıklı olarak etkili alt sistemler halinde hiyerarşik olarak organize edilmiş olarak görülmektedir. Hiyerarşi bireylerden ikililere (kardeş ilişkileri, evlilik ilişkileri, ebeveyn-çocuk ilişkileri), üçlülere (örneğin ebeveyn-kardeş üçlüsü) kadar uzanır ve nihayetinde büyükanne ve büyükbabalar, teyzeler dahil tüm aile sistemini kapsar (Whietman vd., 2011). Bahsedilen bu alt sistemlerden herhangi birinde meydana gelebilecek bir bozulma , bir bütün halinde olan aile sistemini de olumsuz etkilemektedir (Nadir, 2013).

3. YÖNTEM

3.1. Katılımcılar

Araştırmanın evrenini Mersin ilinde bulunan 14-18 yaş aralığındaki ergenler oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme kartopu örnekleme yöntemiyle seçilen 322 ergenden oluşmaktadır.

3.2. Prosedür

Araştırmada kullanılacak olan kardeş zorbalığı ölçeğinin mail yoluyla izni alınmıştır. Çağ Üniversitesi Etik Komisyondan alınan izinin ardından araştırmaya başlanmıştır. Tüm ölçme araçları ekim 2022- nisan 2023 tarihleri arasında katılımcılara ulaşımı sağlanmıştır.

3.3. Araştırmada kullanılan materyaller

Veriler araştırmacı tarafından veri toplama süreci boyunca ergenlere bizzat rehberlik edilerek katılımcıların velilerinden veli onam formu alınarak toplanmıştır. Bu araştırmada kişisel bilgi formu ve Kardeş zorbalığı ölçeği kullanılmıştır.

3.3.1. Kardeş zorbalığı ölçeği formu

Kardeş Zorbalığı ölçeğinin Türkiye'deki geçerlilik ve güvenirlik çalışması 2022 yılında Deniz ve arkadaşları tarafından ülkemizde yaşları 10 ile 18 arasında değişen, kolayda örnekleme yöntemiyle seçtiği 301 ergenden elde edilen verilerle yapılmıştır. Deniz ve arkadaşlarının gerçekleştirmiş olduğu bu çalışmada ölçeğin geçerliliği $\alpha = 0.79$, güvenirliliği $\alpha = 0.90$ olarak ölçülmüştür. Bu çalışmada ise ölçeğin mağdurluk alt boyutu için Cronbach alpha güvenirlik katsayısı $.72$, zorbalık alt boyutu için $.69$ olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin iç tutarlılık mağduriyet için 0.84 ve zorbalık altboyutları için 0.83 'dür (Deniz vd., 2022). Deniz ve arkadaşlarının çalışmasında , Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuk Hastalıkları Acil Durum Fonu (UNICEF, 2005) ergen sınıflandırmasına benzer olarak, 10-12 yaş arası erken ergenlik ,13-15 arası orta ergenlik ve 16-18 arası geç ergenlik olarak sınıflandırılmıştır. Kardeş zorbalığı ölçeği mağdur(kurban) ve zorba(fail) olarak tanımlanmak üzere 2 alt boyut ve 14 maddeden oluşmaktadır. Ergenlerin önceki altı ay içinde ne sıklıkta kardeş zorbalığının faili(zorba) veya kurbanı(mağdur) olduğunu değerlendirilmektedir. 1.-2./8.-9. arası

maddeler fiziksel mağduriyeti/zorbalığı, 3.-4./10.-11. maddeler sözlü mağduriyeti/zorbalığı, 5.-6./12.-13.maddeler ilişkisel mağduriyeti/zorbalığı, 7.-14. maddeler ise ilk altı maddenin kapsamadığı diğer kardeş mağduriyeti/zorbalığı ile ilgilidir. Katılımcılar her iki boyutun sorularını beşli likert ölçeğinde yanıtlamaktadırlar (1 = hiçbir zaman, 2 = yalnızca bir veya iki kez, 3 = ayda 2 veya 3 kez, 4 = yaklaşık haftada bir, 5 = haftada birkaç kez). Ölçeğin cutt-of değeri “yaklaşık hafta bir” kabul edilmiştir. Ters madde bulunmamaktadır. Önceki altı ay içinde ‘haftada en az bir kez’ herhangi bir türde mağduriyet ya da zorbalık bildiren katılımcı kardeş zorbalığına karışmış olarak sınıflandırılmaktadır.

3.3.2. Kişisel bilgi formu

Kişisel bilgi formunda, araştırmaya katılan öğrencilerin sosyodemografik özelliklerine ilişkin sorular (cinsiyet, yaş, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, kardeş sayısı, kardeşler arası yaş farkı, kardeş sıralaması, ailenin maddi durumu, sınıf düzeyi, aile tipi, anne ve babanın çalışma durumu, ilçe) yer almaktadır.

3.4. Araştırmanın modeli

Araştırma süreci tarama modellerinden karşılaştırma türü ilişkisel tarama modeli uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılan ergenlerin kardeş zorbalığı düzeylerinin, öğrencilerin demografik özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı inceleneceği için araştırma modeli olarak karşılaştırma türü ilişkisel tarama modeli seçilmiştir.

İlişkisel tarama modelleri, iki ya da daha fazla değişken arasındaki birlikte değişimin varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleri olarak tanımlanmaktadır. Korelasyonel ve karşılaştırmalı tarama modeli olmak üzere iki türü vardır. Karşılaştırma yolu ile ilişki belirlemede, en az iki değişken bulunur ve bunlardan birine (bağımsız değişkene) göre gruplar oluşturularak, öteki değişkene (bağımlı değişkene) göre aralarında bir değişme olup olmadığı incelenir (Karasar, 2008). Örneğin bu çalışmada cinsiyet değişkeni (bağımsız değişken) kadın ve erkek olarak gruplara ayrılarak, kardeş zorbalığı (bağımlı değişken) düzeylerini araştırılacaktır. Araştırmanın bağımlı değişkeni öğrencilerin kardeş zorbalığı düzeyidir. Bağımsız değişkenler ise cinsiyet, ilçe, yaş, anne ve baba eğitim durumu, kardeşler arasındaki yaş farkı, kardeş sayısı, kardeş sıralaması, aile maddi durumu, sınıf düzeyi, aile tipi, anne ve baba çalışma durumudur.

3.5. Veri analizi

Elde edilen verilerin analizi için IBM SPSS 25.0 paket programı kullanılmıştır. Analizler 322 katılımcıdan elde edilen veriler ile gerçekleştirilmiştir. Elde edilen verilerin normal dağılımını incelemek için “Skewness- Kurtosis” değerleri incelenmiştir. Bu değerlerin zorbalık alt boyutu için $-.376$, $-.642$, mağdurluk alt boyutu için $.173$, $-.754$ olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Skewness ve Kurtosis değerlerinin $+1$ ve -1 aralığında olması ve histogram ile beklenen grafiğini normal dağılıma yakın olduğu görüldüğünden veri setinin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Katılımcıların kardeş zorbalığı düzeyini sosyodemografik değişkenler açısından karşılaştırmak için iki kategorili değişkenler için bağımsız örneklem t-testi, ikiden fazla kategoriye sahip değişkenler için ise Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır.

4. BULGULAR

Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

Katılımcılara ait cinsiyet, ilçe, yaş, sınıf düzeyi bilgileri Tablo 1’de verilmiş ve yorumlanmıştır.

Tablo 1.

Katılımcıların Demografik Özellikleri

	<i>n</i>	%
Cinsiyet		
Kadın	160	49.7
Erkek	162	50.3
İlçe		
Mezitli	81	25.2
Akdeniz	70	21.7
Yenişehir	96	29.8
Toroslar	75	23.3
Yaş		
14-15 yaş aralığı	139	43.2
16-18 yaş aralığı	183	56.8
Sınıf düzeyi		
Lise1.sınıf	137	42.5
Lise2.sınıf	77	23.9
Lise3.sınıf	42	13.0
Lise4.sınıf	66	20.5

Çalışmaya katılan ergenler demografik özelliklerine göre incelendiğinde, 160’ının(%49.7) kadın, 162’sinin (%50.3) erkek olduğu, 81’inin(%25,2) Mezitli ilçesinden katıldığı , 70’inin(%21,7) Akdeniz, 96’sının(%29,8) Yenişehir ve 75’inin(%23,3) Toroslar ilçesinden katıldığı görülmektedir. Çalışmaya katılan ergenlerden 139’ının(%43.2) 14-15 yaş aralığında, 183’ünün(%56.8) 16-18 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Çalışmaya katılan ergenlerin sınıf düzeyi dağılımı incelendiğinde, 137’sinin(%42,5) lise1.sınıf öğrencisi, 77’sinin(%23,9) lise2.sınıf

öğrencisi , 42'sinin(%13,0) lise3.sınıf öğrencisi ve 66'sının(%20,5) lise4.sınıf öğrencisi olduğu görülmektedir.

Katılımcıların Ailelerine Ait Demografik Bilgiler

Katılımcıların ailelerine ait anne ve baba eğitim durumu, anne ve baba çalışma durumu, kardeş sırası, aile maddi durumu, aile tipi, kardeş yaş farkı, kardeş sayısı bilgileri Tablo 2'de verilmiş ve yorumlanmıştır.

Tablo 2.

Katılımcıların Ailelerine İlişkin Sosyodemografik Özellikleri

	<i>n</i>	<i>%</i>
Anne eğitim durumu		
İlköğretim	93	28.9
Ortaöğretim-Lise	161	50.0
Önlisans	54	16.8
Lisans ve Lisansüstü	14	4.3
Baba eğitim durumu		
İlköğretim	51	15.8
Ortaöğretim-Lise	167	51.9
Önlisans	93	28.9
Lisans ve Lisansüstü	11	3.4
Anne çalışma durumu		
Çalışıyor	167	51.9
Çalışmıyor	155	48.1
Baba çalışma durumu		
Çalışıyor	247	76.7
Çalışmıyor	75	23.3
Kardeş sırası		
En küçük	108	33.5
En büyük	124	38.5
Ortanca	90	28.0
Aile maddi durum		
Düşük	134	41.6
Orta	166	51.6

Yüksek	22	6.8
Aile tipi		
Çekirdek aile	172	53.4
Geniş aile	96	29.8
Geçiş ailesi	14	4.3
Parçalanmış aile	40	12.4
Kardeş yaş farkı		
Yaşıtız	15	4.7
Yaş farkı fazla	154	47.8
Yaş farkı az	153	47.5
Kardeş sayısı		
2kardes	30	9.3
3kardes	154	47.8
4veyadahafazlakardes	138	42.9

Tablo 2'ye göre çalışmaya katılan ergenlerin annelerinin eğitim durumunun dağılımı incelendiğinde , 93'ünün(%28.9) ilköğretim , 161'inin(%50,0) ortaöğretim-lise , 54'ünün(%16,8) Önlisans ve 14'ünün(%4,3) Lisans ve lisansüstü olduğu, babalarının eğitim durumunun dağılımı incelendiğinde, 51'inin(%15,8) ilköğretim, 167'sinin(%51,9) ortaöğretim-lise, 93'ünün(%28,9) Önlisans ve 11'inin(%3,4) Lisans ve lisansüstü olduğu, annelerinin çalışma durumunun dağılımı incelendiğinde, 167'sinin(%51,9) annelerinin çalışıyor olduğu ve 157'sinin(%48,1) annelerinin çalışmıyor olduğu, babalarının çalışma durumunun dağılımı incelendiğinde, 247'sinin(%76,7) babalarının çalışıyor olduğu ve 75'inin(%23,3) babalarının çalışmıyor olduğu, kardeş sırası durumunun dağılımı incelendiğinde, 108'inin(%33,5) en küçük kardeş olduğu, 124'ünün(%38,5) en büyük kardeş olduğu, 90'ının(%28,0) ortanca kardeş olduğu; ailesinin maddi durumunun dağılımı incelendiğinde, ergenlerin 134'ünün(%41,6) ailesinin maddi durumunu düşük olarak tanımladığı, 166'sının(%51,6) orta ve 22'sinin(%6,8) yüksek olarak tanımladığı görülmektedir. Çalışmaya katılan ergenlerin aile tipi durumunun dağılımı incelendiğinde, ergenlerin 172'sinin(%53,4) çekirdek aile 96'sının(%29,8) geniş aile, 14'ünün(%4,3) geçiş ailesi ve 40'ının(%12,4) parçalanmış aile olduğu görülmektedir. Çalışmaya katılan ergenlerin kardeş yaş farkı durumunun dağılımı incelendiğinde, 15'inin(%4,7) yaşıt olduğu, 154'ünün(%47,8) yaş farkının fazla, 153'ünün(%47,5) yaş farkının az olduğu

görülmektedir. Çalışmaya katılan ergenlerin kardeş sayısı durumunun dağılımı incelendiğinde, 30'unun(%9.3) 2 kardeş, 154'ünün(%47.8) 3 kardeş ve 138'inin(%42.9) 4 veya daha fazla kardeş olduğu görülmektedir.

Tablo 3.

Mağdurluk Puan Ortalamalarının Betimsel İstatistik Değerleri

	Min.	Maks.	Ort.	Ss	Skewness	Kurtosis
Mağdurluk	2.00	4.86	3.36	.69	.173	-.754

Not. N=322

Tablo incelendiğinde mağdurluk boyutundan elde edilen verilerin puan ortalamaları 3.36(Ss =.69, Min = 2, Maks. = 4.86) olarak hesaplanmıştır.

Tablo 4.

Zorbalık Puan Ortalamalarının Betimsel İstatistik Değerleri

	Min.	Maks.	Ort.	Ss	Skewness	Kurtosis
Zorbalık	1.71	5.00	3.64	.70	-.376	-.642

Not. N=322

Tablo incelendiğinde zorbalık boyutundan elde edilen verilerin puan ortalamaları 3.64(Ss =.70, Min = 1.71, Maks. = 5.00) olarak hesaplanmıştır.

Zorbalık Puan Ortalamalarının Yaş Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin

Bulgular

14-15 yaş aralığında ve 16-18 yaş aralığında olan ergenlerin zorbalık puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için 'bağımsız örneklem t-testi' yapılmıştır. Analizler Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5.

Zorbalık Puanının Yaş Değişkenine göre T-Testi Sonuçları

	N	Ort.	Ss	T testi		
				t	sd	p.
Zorbalık						
14-15 yaş aralığı	139	3.68	.67	.994	306.311	$p>.001$
16-18 yaş aralığı	183	3.60	.72			

Tablo 5 incelendiğinde ergenlerin zorbalığına yönelik puanları yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır ($t(306.311)= .994$; $p>0,05$).

Mağdurluk Puan Ortalamalarının Yaş Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulgular

14-15 yaş aralığında ve 16-18 yaş aralığında olan ergenlerin mağdurluk puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için ‘bağımsız örneklem t-testi’ yapılmıştır. Analizler Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6.

Mağdurluk Puanının Yaş Değişkenine göre T-Testi Sonuçları

	N	Ort.	S	T testi		
				t	sd	p.
Mağdurluk						
14-15 yaş aralığı	139	3.33	.67	-.456	301.839	$p>.001$
16-18 yaş aralığı	183	3.37	.69			

Tablo incelendiğinde ergenlerin mağdurluk puanları yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır ($t(301.839)= -.456$; $p>0,05$).

Mağdurluk Puan Ortalamalarının Cinsiyete Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulgular

Kadın ve erkek ergenlerin mağdurluk puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için ‘bağımsız örneklem t-testi’ yapılmıştır. Analizler Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7.

Mağdurluk Puanının Cinsiyete göre T-Testi Sonuçları

	<i>N</i>	<i>Ort.</i>	<i>Ss</i>	<i>T testi</i>		
				<i>t</i>	<i>sd</i>	<i>p.</i>
Mağdurluk						
Kadın	160	3.57	.77	5.88	272.59	$p<.001$
Erkek	162	3.14	.50			

Tablo 7 incelendiğinde ergenlerin kardeş zorbalığına yönelik mağdurluk puanları cinsiyetlere göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t(272.59)=5.88$; $p<0,05$). Kadın ergenlerin kardeş zorbalığı mağdurluk puanlarının(Ort. =3.57), erkeklerden(Ort. =3.14) daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Zorbalık Puan Ortalamalarının Cinsiyete Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulgular

Kadın ve erkek ergenlerin zorbalık puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için ‘bağımsız örneklem t-testi’ yapılmıştır. Analizler Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8.

Zorbalık Puanının Cinsiyete göre T-Testi Sonuçları

	<i>N</i>	<i>Ort.</i>	<i>S</i>	<i>T testi</i>		
				<i>t</i>	<i>sd</i>	<i>p.</i>
Zorbalık						
Kadın	160	3.10	.51	-21.13	291.47	$p<.001$
Erkek	162	4.17	.37			

Tablo 8 incelendiğinde ergenlerin zorbalık puanları cinsiyetlere göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t(291.47)= -21.13$; $p<0,05$). Erkek ergenlerin zorbalık puanlarının(Ort =4.17) kadınlardan(Ort =3.10) daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Zorbalık Puan Ortalamalarının Anne Çalışma Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulgular

Annesi çalışan ve çalışmayan ergenlerin zorbalık puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için 'bağımsız örneklem t-testi' yapılmıştır. Analizler Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9.

Zorbalık Puanının Anne Çalışma Durumuna göre T-Testi Sonuçları

	<i>N</i>	<i>Ort.</i>	<i>S</i>	<i>T testi</i>		
				<i>t</i>	<i>sd</i>	<i>p.</i>
Zorbalık						
Çalışıyor	167	3.54	.67	-2.41	314.03	$p<.001$
Çalışmıyor	155	3.73	.72			

Tablo 9 incelendiğinde ergenlerin zorbalık puanları annenin çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir($t(314.03) = -2.42$; $p<0,05$). Annesi çalışmayan ergenlerin(Ort. =3.73) zorbalık puanlarının , annesi çalışanlara(Ort. = 3.54) göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Mağdurluk Puan Ortalamalarının Anne Çalışma Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulgular

Annesi çalışan ve çalışmayan ergenlerin mağdurluk puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için 'bağımsız örneklem t-testi' yapılmıştır. Analizler Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10.

Mağdurluk Puanının Anne Çalışma Durumuna göre T-Testi Sonuçları

	<i>N</i>	<i>Ort.</i>	<i>S</i>	<i>T testi</i>		
				<i>t</i>	<i>sd</i>	<i>p.</i>
Mağdurluk						
Çalışıyor	167	3.20	.64	-4.07	311.68	$p<.001$
Çalışmıyor	155	3.52	.70			

Tablo 10 incelendiğinde ergenlerin mağdurluk puanları annenin çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t(311.68) = -4.07$; $p < 0,05$). Annesi çalışmayan ergenlerin (Ort. =3.52) mağdurluk puanlarının , annesi çalışanlara (Ort. =3.20) göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Mağdurluk Puan Ortalamalarının Baba Çalışma Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulgular

Babası çalışan ve çalışmayan ergenlerin mağdurluk puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için ‘bağımsız örneklem t-testi’ yapılmıştır. Analizler Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11.

Mağdurluk Puanının Baba Çalışma Durumuna göre T-Testi Sonuçları

	<i>N</i>	<i>Ort.</i>	<i>S</i>	<i>T testi</i>		
				<i>t</i>	<i>sd</i>	<i>p.</i>
Mağdurluk						
Çalışıyor	247	3.29	.70	-3.21	136.82	$p < .001$
Çalışmıyor	75	3.56	.62			

Tablo incelendiğinde ergenlerin mağdurluk puanları babanın çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t(136.82) = -3.21$; $p < 0,05$). Babası çalışmayan ergenlerin (Ort. =3.56) mağdurluk puanlarının , babası çalışanlara (Ort. =3.29) göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Zorbalık Puan Ortalamalarının Baba Çalışma Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulgular

Babası çalışan ve çalışmayan ergenlerin zorbalık puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için ‘bağımsız örneklem t-testi’ yapılmıştır. Analizler Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12.

Zorbalık Puanının Baba Çalışma Durumuna göre T-Testi Sonuçları

	N	X	Ss	T testi		
				t	sd	p.
Zorbalık						
Çalışıyor	247	3.58	.70	-2.46	320	p<.001
Çalışmıyor	75	3.81	.67			

Tablo incelendiğinde ergenlerin zorbalık puanları babanın çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t(320) = -2.46$; $p < 0,05$). Babası çalışmayan ergenlerin (Ort. =3.81) zorbalık puanlarının , babası çalışanlara (Ort. =3.58) göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Zorbalık Puan Ortalamalarının İlçe Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Bulgular

Ergenlerin yaşadığı ilçe ve zorbalık puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analizler Tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 13.

Zorbalık puanlarının ilçeye göre ANOVA sonuçları

İlçe	N	Ort	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p.	Anlamlılık
Mezitli	81	3.62	.49	G.Arası	4.78	3	1.594			
(1)										
Akdeniz	70	3.86	.58	G.İçi	153.0	318	.481			
(2)										
Yenişehir	96	3.55	.74	Toplam	157.79	321		3.313	.020	2-1,3.
(3)										
Toroslar	75	3.56	.88							
(4)										
Toplam	322	3.63	.70							

Tablo 13 incelendiğinde ergenlerin zorbalık düzeyleri yaşadıkları ilçeye göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir (Welch $F(3, 170.36) = 4.068$ $p < .05$). Ergenlerin kardeş zorbalığı düzeylerinin hangi ilçeler arasında farklılık gösterdiğini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Varyansların eşit olup olmadığını değerlendirmek için gerçekleştirilen Levene testi sonucunda, varyansların homojen olmadığı anlaşılmıştır ($p = .000 < .005$). Gerçekleştirilen Games-Howell çoklu karşılaştırma analizi sonuçlarına göre sonucunda Akdeniz bölgesinde yaşayan ergenlerin (Ort. = 3.86) zorbalık düzeyinin, Mezitli (Ort. = 3.62), Toroslar (Ort. = 3.56) ve Yenişehir (Ort. = 3.55) bölgesinde yaşayan ergenlerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Mağdurluk Puan Ortalamalarının İlçe Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Bulgular

Ergenlerin yaşadığı ilçe ve mağdurluk puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analizler Tablo 14’de verilmiştir.

Tablo 14.

Mağdurluk puanlarının ilçeye göre ANOVA sonuçları

İlçe	N	Ort	ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p.	Anlamlılık
Mezitli (1)	81	2.74	.45	G.Arası	49.94	3	16.645			
Akdeniz (2)	70	3.57	.90	G.İçi	102.81	318	.323			
Yenişehir (3)	96	3.35	.32	Toplam	152.74	321		51.48	.000	1-2,3,4;2-1;3-1,4.
Toroslar (4)	75	3.81	.51							
Toplam	322	3.35	.68							

Tablo 14 incelendiğinde ergenlerin mağdurluk düzeyleri yaşadıkları ilçeye göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir (Welch $F(3, 156.91) = 67.500$ $p < .05$). Ergenlerin mağdurluk düzeylerinin hangi ilçeler arasında farklılık gösterdiğini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Varyansların eşit olup olmadığını değerlendirmek için gerçekleştirilen Levene testi sonucunda, varyansların homojen olmadığı anlaşılmıştır ($p = .000 < .005$). Gerçekleştirilen Games-Howell çoklu karşılaştırma analizi sonuçlarına göre sonucunda Toroslar bölgesinde yaşayan ergenlerin (Ort. = 3.81) mağdurluk düzeyinin , Akdeniz (Ort. =3.57), Yenişehir (Ort. =3.35) ve Mezitli (Ort. =2.74) bölgesinde yaşayan ergenlerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Zorbalık Puan Ortalamalarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Bulgular

Ergenlerin sınıf düzeyi ve zorbalık puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analizler Tablo 15’de verilmiştir.

Tablo 15.

Zorbalık puanlarının sınıf düzeyine göre ANOVA sonuçları

Sınıf düzeyi	N	X	ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	R	Anlamlılık
Lise1.sınıf (1)	137	3.67	.676	G.arası	2.57	3	.856			
Lise2.sınıf (2)	77	3.68	.671	G.içi	155.22	318	.488			
Lise3.sınıf (3)	42	3.40	.760	Toplam	157.79	321		1.753	.156	
Lise4.sınıf (4)	66	3.64	.734							
Toplam	322	3.63	.701							

Tablo 15 incelendiğinde ergenlerin zorbalık düzeyleri araştırmamıza katılan katılımcıların sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($F = 1.753$; $p > 0.05$).

Mağdurluk Puan Ortalamalarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Bulgular

Ergenlerin sınıf düzeyi ve mağdurluk puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analizler Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16.

Mağdurluk puanlarının sınıf düzeyine göre ANOVA sonuçları

Sınıf düzeyi	N	X	ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	R	Anlamlılık
Lise1.sınıf (1)	137	3.33	.680	G.arası	.152	3	.051			
Lise2.sınıf (2)	77	3.34	.696	G.içi	152.59	318	.480			
Lise3.sınıf (3)	42	3.39	.668	Toplam	152.74	321		.105	.957	
Lise4.sınıf (4)	66	3.39	.727							
Toplam	322	3.35	.689							

Tablo 16 incelendiğinde ergenlerin mağdurluk düzeyleri araştırmamıza katılan katılımcıların sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($F = .105; p > 0.05$).

Mağdurluk Puan Ortalamalarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Bulgular

Ergenlerin anne eğitim durumu ve mağdurluk puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analizler Tablo 17'de verilmiştir.

Tablo 17.

Mağdurluk Ortalamasının Anne Eğitim Durumuna göre ANOVA Sonuçları

Anne Eğitim Durumu	N	Ort	ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p.	Anlamlılık
İlköğretim (1)	93	3.64	.76	G.Arası	23.38	3	7.79			
Ort.öğ.Lise (2)	161	3.39	.61	G.İçi	129.36	318	.407			
Önlisans (3)	54	2.89	.47	Toplam	152.74	321		19.159	.000	1-2,3,4;2-1,3;3-1,2;4-1,2
Lisans ve lisansüstü (4)	14	2.81	.44							
Toplam	322	3.35	.68							

Tablo 17 incelendiğinde ergenlerin mağdurluk düzeylerinde annelerinin eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir (Welch $F(3, 59.335) = 24.875$ $p < .05$). Farklılık düzeyini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Varyansların eşit olup olmadığını değerlendirmek için gerçekleştirilen Levene testi sonucunda, varyansların homojen olmadığı anlaşılmıştır ($p = .000 < .005$). Gerçekleştirilen Games-Howell çoklu karşılaştırma analizi sonuçlarına göre sonucunda Anne eğitim durumu ilköğretim olan ergenlerin(Ort. = 3.64) mağdurluk düzeyinin, anne eğitim durumunu ortaöğretim(Ort. =3.39), önlisans(Ort. = 2.89) , lisans ve lisansüstü(Ort. =2.81) olan ergenlerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Zorbalık Puan Ortalamalarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklaşmasına İlişkin ANOVA Bulgular

Ergenlerin anne eğitim durumu ve zorbalık puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analizler Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18.

Zorbalık Ortalamasının Anne Eğitim Durumuna göre ANOVA Sonuçları

Anne Eğitim Durumu	N	Ort	ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p.	Anlamlılık
İlköğretim (1)	93	3.71	.75	G.Arası	.979	3	.326			
Ort.öğ.Lise (2)	161	3.61	.71	G.İçi	156.813	318	.493			
Önlisans (3)	54	3.56	.58	Toplam	157.792	321		.662	.576	
Lisans ve lisansüstü (4)	14	3.67	.62							
Toplam	322	3.63	.70							

Tablo 18 incelendiğinde ergenlerin zorbalık düzeyleri ile araştırmamıza katılan katılımcıların anne eğitim durumları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (F= .662; $p.>0.05$).

Mağdurluk Puan Ortalamalarının Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Bulgular

Ergenlerin baba eğitim durumu ve mağdurluk puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analizler Tablo 19'da verilmiştir.

Tablo 19.

Mağdurluk Ortalamasının Baba Eğitim Durumuna göre ANOVA Sonuçları

Baba Eğitim Durumu	N	Ort	ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p.	Anlamlılık
İlköğretim (1)	51	3.58	.94	G.Arası	11.89	3	7.79			
Ort.öğ.Lise (2)	167	3.45	.61	G.İçi	140.85	318	.407			
Önlisans (3)	93	3.09	.59	Toplam	152.74	321		8.951	.000	1-3,4;2-3;3-1,2;4-1
Lisans ve lisansüstü (4)	11	3.00	.51							
Toplam	322	3.35	.68							

Tablo 19 incelendiğinde ergenlerin mağdurluk düzeylerinde babalarının eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir (Welch $F(3, 44.05) = 9.956$ $p < .05$). Farklılık düzeyini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Varyansların eşit olup olmadığını değerlendirmek için gerçekleştirilen Levene testi sonucunda, varyansların homojen olmadığı anlaşılmıştır ($p = .000 < .005$). Gerçekleştirilen Games-Howell çoklu karşılaştırma analizi sonuçlarına göre sonucunda baba eğitim durumu ilköğretim olan ergenlerin (Ort. = 3.58) mağdurluk düzeyinin, baba eğitim durumunu ortaöğretim (Ort. = 3.45), önlisans (Ort. = 3.09) , lisans ve lisansüstü (Ort. = 3.00) olan ergenlerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Zorbalık Puan Ortalamalarının Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklaşmasına İlişkin ANOVA Bulgular

Ergenlerin baba eğitim durumu ve zorbalık puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analizler Tablo 20’de verilmiştir

Tablo 20.

Zorbalık Ortalamasının Baba Eğitim Durumuna göre ANOVA Sonuçları

Baba Eğitim Durumu	N	Ort	ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p.	Anlamlılık
İlköğretim (1)	51	3.85	.51	G.Arası	3.112	3	1.037			
Ort.öğ.Lise (2)	167	3.62	.76	G.İçi	154.680	318	.486			
Önlisans (3)	93	3.54	.67	Toplam	157.792	321		2.133	.096	
Lisans ve lisansüstü (4)	11	3.59	.34							
Toplam	322	3.63	.70							

Tablo 20 incelendiğinde ergenlerin zorbalık düzeylerinde babalarının eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir (F= 2.133 ; $p.>0.05$).

Mağdurluk Puan Ortalamalarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Bulgular

Ergenlerin kardeş sayısı durumu ve mağdurluk puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analizler Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21.

Mağdurluk Ortalamasının Kardeş Sayısına göre ANOVA Sonuçları

Kardeş Sayısı	N	Ort	ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p.	Anlamlılık
2kardeş (1)	30	2.92	.40	G.Arası	8.13	2	4.06			
3kardeş(2)	154	3.48	.70	G.İçi	144.62	319	.453			
4veyadf(3)	138	3.31	.68	Toplam	152.74	321		8.964	.000	1-2,3;2-1;3-1
Toplam	322	3.35	.68							

Tablo 21 incelendiğinde ergenlerin mağdurluk düzeylerinde kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir (Welch $F(2, 104.66) = 17.74$ $p < .05$). Farklılık düzeyini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Varyansların eşit olup olmadığını değerlendirmek için gerçekleştirilen Levene testi sonucunda, varyansların homojen olmadığı anlaşılmıştır ($p.= .000 < .005$). Gerçekleştirilen Games-Howell çoklu karşılaştırma analizi sonuçlarına göre sonucunda 3 kardeş olan ergenlerin(Ort. = 3.48) mağdurluk düzeyinin, 2 kardeş(Ort. =2.92) ve 4 veya daha fazla kardeş(Ort. =3.31) olan ergenlere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Zorbalık Puan Ortalamalarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Bulgular

Ergenlerin kardeş sayısı durumu ve zorbalık puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analizler Tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 22.

Zorbalık Ortalamasının Kardeş Sayısına göre ANOVA Sonuçları

Kardeş Sayısı	N	Ort	ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p.	Anlamlılık
2kardeş (1)	30	3.89	.53	G.Arası	3.93	2	1.963			
3kardeş(2)	154	3.53	.71	G.İçi	153.86	319	.482			
4veyadf(3)	138	3.69	.70	Toplam	152.79	321		4.076	.018	1-2,2-1.
Toplam	322	3.63	,68							

Tablo 22 incelendiğinde ergenlerin zorbalık düzeylerinde kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir (Welch $F(2, 91.040) = 5.301$ $p < .05$). Farklılık düzeyini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Varyansların eşit olup olmadığını değerlendirmek için gerçekleştirilen Levene testi sonucunda, varyansların homojen olmadığı anlaşılmıştır ($p.= .000 < .005$). Gerçekleştirilen Games-Howell çoklu karşılaştırma analizi sonuçlarına göre sonucunda 2 kardeş olan ergenlerin(Ort. = 3.89) zorbalık düzeyinin, 3 kardeş(Ort. =3.53) olan ergenlere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Mağdurluk Puan Ortalamalarının Kardeş Yaş Farkı Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Bulgular

Ergenlerin kardeş yaş farkı durumu ve mağdurluk puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analizler Tablo 23’de verilmiştir.

Tablo 23.

Mağdurluk Ortalamasının Kardeş Yaş Farkına göre ANOVA Sonuçları

Kardeş Yaş Farkı	N	Ort	ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p.	Anlamlılık
Yaşıtız(1)	15	2.50	.34	G.Arası	30.09	2	15.4			
Yaşfarkıfazla(2)	154	3.15	.52	G.İçi	122.65	319	.384			
yaşfarkıaz(3)	153	3.64	.72	Toplam	152.74	321		39.13	.000	1-2,3;2-1,3;3-1,2.
Toplam	322	3.35	.68							

Tablo 23 incelendiğinde ergenlerin mağdurluk düzeylerinde kardeş yaş farkına göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir (Welch $F(2, 45.68) = 60.07$ $p < .05$). Farklılık düzeyini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Varyansların eşit olup olmadığını değerlendirmek için gerçekleştirilen Levene testi sonucunda, varyansların homojen olmadığı anlaşılmıştır ($p.= .000 < .005$). Gerçekleştirilen Games-Howell çoklu karşılaştırma analizi sonuçlarına göre sonucunda yaş farkı az olan ergenlerin(Ort. = 3.64) mağdurluk düzeyinin, yaş farkı fazla (Ort. =3.15) ve yaşıt olan kardeş(Ort. =2.50) olan ergenlere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Zorbalık Puan Ortalamalarının Kardeş Yaş Farkı Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Bulgular

Ergenlerin kardeş yaş farkı durumu ve zorbalık puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analizler Tablo 24’de verilmiştir.

Tablo 24.

Zorbalık Ortalamasının Kardeş Yaş Farkına göre ANOVA Sonuçları

Kardeş Yaş Farkı	N	Ort	ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p.	Anlamlılık
Yaşıtız(1)	15	3.80	.60	G.Arası	.811	2	.406			
Yaşfarkıfazla(2)	154	3.59	.69	G.İçi	156.98	319	.492			
yaşfarkıaz(3)	153	3.66	.71	Toplam	157.79	321		.824	.439	
Toplam	322	3.63	.70							

Tablo 24 incelendiğinde ergenlerin zorbalık düzeyleri ile araştırmamıza katılan ergenlerin kardeşleriyle arasındaki yaş farkı arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (F= .824; $p.>0.05$).

Mağdurluk Puan Ortalamalarının Kardeş Sırası Değişkenine Göre Farklaşmasına İlişkin ANOVA Bulgular

Ergenlerin kardeş sırası durumu ve mağdurluk puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analizler Tablo 25’de verilmiştir.

Tablo 25.

Mağdurluk Ortalamasının Kardeş Sırasına göre ANOVA Sonuçları

Kardeş Sırası	N	Ort	ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p.	Anlamlılık
En Küçük(1)	108	3.15	.51	G.Arası	14.32	2	7.160			
En Büyük(2)	124	3.62	.76	G.İçi	138.43	319	.434			
Ortanca(3)	90	3.23	.66	Toplam	152.74	321		16.50	.000	1-2;2-1,3;3-2.
Toplam	322	3.35	.69							

Tablo 25 incelendiğinde ergenlerin mağdurluk düzeylerinde kardeş yaş farkına göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir (Welch F(2, 201.45 = 15.55 $p < .05$). Farklılık düzeyini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Varyansların eşit olup olmadığını değerlendirmek için gerçekleştirilen Levene testi

sonucunda, varyansların homojen olmadığı anlaşılmıştır ($p = .000 < .005$). Gerçekleştirilen Games-Howell çoklu karşılaştırma analizi sonuçlarına göre sonucunda kardeş sıralamasında en büyük olan ergenlerin (Ort. = 3.62) mağdurluk düzeyinin, ortanca (Ort. = 3.23) ve en küçük (Ort. = 3.15) olan ergenlere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Zorbalık Puan Ortalamalarının Kardeş Sırası Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Bulgular

Ergenlerin kardeş sırası durumu ve zorbalık mağdurluk puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analizler Tablo 26’da verilmiştir.

Tablo 26.

Zorbalık Ortalamasının Kardeş Sırasına göre ANOVA Sonuçları

Kardeş Sırası	N	Ort	ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p.	Anlamlılık
En	108	3.60	.67	G.Arası	.856	2	.428			
Küçük(1)										
En	124	3.70	.77	G.İçi	156.936	319	.492			
Büyük(2)										
Ortanca(3)	90	3.58	.62	Toplam	157.792	321		.870	.420	
Toplam	322	3.63	.70							

Tablo 26 incelendiğinde ergenlerin zorbalık düzeylerinde kardeş sırasına göre anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir (Welch $F(2, 209.659) = .823$ $p > .05$).

Mağdurluk Puan Ortalamalarının Aile Maddi Durum Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Bulgular

Ergenlerin aile maddi durumu ve mağdurluk puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analizler Tablo 27’de verilmiştir.

Tablo 27.

Mağdurluk Ortalamasının Aile Maddi Durumuna göre ANOVA Sonuçları

Aile Maddi Durum	N	Ort	S	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p.	Anlamlılık
Düşük(1)	134	3.60	.77	G.Arası	13.83	2	6.913			
Orta(2)	166	3.17	.56	G.İçi	138.92	319	.435			
Yüksek(3)	22	3.25	.57	Toplam	152.74	321		15.87	.000	1-2;2.1.
Toplam	322	3.35	.68							

Tablo 27 incelendiğinde ergenlerin mağdurluk düzeylerinde ailenin maddi durumuna göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir (Welch $F(2, 59.36) = 14.25$ $p < .05$). Farklılık düzeyini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Varyansların eşit olup olmadığını değerlendirmek için gerçekleştirilen Levene testi sonucunda, varyansların homojen olmadığı anlaşılmıştır ($p = .000 < .005$). Gerçekleştirilen Games-Howell çoklu karşılaştırma analizi sonuçlarına göre sonucunda ailenin maddi durumu düşük olan ergenlerin (Ort. = 3.60) mağdurluk düzeyinin, orta (Ort. = 3.17) olan ergenlere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Zorbalık Puan Ortalamalarının Aile Maddi Durum Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Bulgular

Ergenlerin aile maddi durumu ve zorbalık puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analizler Tablo 28’de verilmiştir

Tablo 28.

Zorbalık Ortalamasının Aile Maddi Durumuna göre ANOVA Sonuçları

Aile Maddi Durum	N	Ort	S	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p.	Anlamlılık
Düşük(1)	134	3.67	.74	G.Arası	1.081	2	6.913			
Orta(2)	166	3.63	.66	G.İçi	156.71	319	.435			
Yüksek(3)	22	3.43	.71	Toplam	157.79	321		1.101	.334	
Toplam	322	3.63	.70							

Tablo 28 incelendiğinde ergenlerin zorbalık düzeylerinde ailenin maddi durumuna göre anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir (Welch $F(2, 58.24) = 1.033$ $p > .05$).

Mağdurluk Puan Ortalamalarının Aile Tipi Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Bulgular

Ergenlerin aile tipi ve mağdurluk puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analizler Tablo 29’da verilmiştir.

Tablo 29.

Mağdurluk Ortalamasının Aile Tipine göre ANOVA Sonuçları

Aile Tipi	N	Ort	S	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p.	Anlamlılık
Çekirdek	172	3.09	.52	G.Arası	28.16	3	9.387			
Aile(1)										
Geniş	96	3.71	.68	G.İçi	124.58	318	.392			
Aile(2)										
Geçiş	14	3.35	.42	Toplam	152.74	321		23.96	.000	1-2,4;2-1;4-1.
Ailesi(3)										
Parçalanmış	40	3.67	.89							
Aile(4)										
Toplam	322	3.35	.68							

Tablo 29 incelendiğinde ergenlerin mağdurluk düzeylerinde ailenin tipine göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir (Welch $F(3, 52.58) = 22.26$ $p < .05$). Farklılık düzeyini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Varyansların eşit olup olmadığını değerlendirmek için gerçekleştirilen Levene testi sonucunda, varyansların homojen olmadığı anlaşılmıştır ($p = .000 < .005$). Gerçekleştirilen Games-Howell çoklu karşılaştırma analizi sonuçlarına göre parçalanmış aileye sahip olan ergenlerin (Ort. = 3.67) mağdurluk düzeyi, çekirdek aileye sahip olan ergenlere (Ort. = 3.09) göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Zorbalık Puan Ortalamalarının Aile Tipi Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Bulgular

Ergenlerin aile tipi ve zorbalık puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analizler Tablo 30’da verilmiştir.

Tablo 30.

Zorbalık Ortalamasının Aile Tipine göre ANOVA Sonuçları

Aile Tipi	N	Ort	S	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p.	Anlamlılık
Çekirdek Aile(1)	172	3.59	.63	G.Arası	3.409	3	1.136			
Geniş Aile(2)	96	3.62	.81	G.İçi	154.383	318	.485			
Geçiş Ailesi(3)	14	3.50	.87	Toplam	157.792	321		2.340	.073	
Parçalanmış Aile(4)	40	3.90	.58							
Toplam	322	3.63	.70							

Tablo 30 incelendiğinde ergenlerin zorbalık düzeylerinde ailenin tipine göre anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir (Welch $F(3, 50.744) = 3.004$ $p > .05$).

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu bölümde araştırma bulgularımız ve hipotezlerimiz literatür kapsamında tartışılacaktır.

5.1. Kardeş Zorbalığı ve Akran Zorbalığının Birlikteliği Hakkında Tartışma

Her ne kadar kardeş zorbalığı ve akran zorbalığı farklı kavramlar olsa da, her iki zorbalık karşısında kişinin yaşadığını deneyimlerin birbirinden farklı olmadığı düşünülmektedir. Literatür kapsamlı bir şekilde incelendiğinde kardeş zorbalığını deneyimleyen bireyin ilerleyen süreçte akran zorbalığını da deneyimleme ihtimalinin oldukça yüksek olduğunu görülmektedir (Kandemir Özdiç, 2019). Kardeşleri ile çocukluk döneminin kurulan sağlıklı bir ilişki, bireyin ergenlik döneminde akranlarıyla da olan ilişkisini etkilemektedir (Yeh & Lempers, 2004). Arslan (2022) kardeş kıskançlığı ve akran zorbalığı arasındaki ilişkiyi saptamak için ortaokul öğrencileriyle yapmış olduğu çalışmada kardeşine karşı kıskançlık duyan çocukların akranlarına karşı da zorba davranışlar sergilediği sonucuna ulaşmıştır.

Sosyal Öğrenme Kuramı bireylerin gözlem yoluyla birçok davranışı içselleştirerek diğerlerine karşı aynı davranışları sergileyebileceğinden bahsetmektedir. Akran zorbalığı çocuğun henüz anaokulu yıllarında başlayabilmektedir (Seals & Young, 2003). Ev ortamında zorba olan çocuklar okul ortamında da zorba davranışlar sergilerken, ev ortamında mağdur olan çocuklar okul ortamında da zorbalığa maruz kalmaktadır (Wolke vd., 2015). Diğer yandan okulda akranlarının zorba davranışlarını gözlemleyen veya zorbalığa maruz kalan birey, evde de kardeşine karşı zorba davranışlar sergileyebilmektedir (Özman, 2018). Bu anlamda kardeş zorbalığı ve akran zorbalığı birbiri üzerine domino taşı etkisi yarattığı düşünülebilir.

Kardeş ilişkilerinin akran zorbalığı ile olan anlamlı ilişkisi (Özman, 2018) ayrıca kardeş zorbalığının akran zorbalığını yordadığı (Kandemir Özdiç, 2019) sonucuna ulaşan çalışmaların varlığı öncelikle bu araştırmanın tartışma kısmında kardeş zorbalığından bahsederken sık sık akran zorbalığına da değinmemize medem olmuştur. Ülkemizde kardeş zorbalığına odaklanan çalışmalar her ne kadar sınırlı olsa da, kardeş zorbalığı ve akran zorbalığının Amerika, İsrail gibi bir çok ülkede son derece yaygın bir hale geldiği ve birlikte ele alındığı görülmektedir (Duncan, 1999; Wolke & Samara, 2004).

5.2. Yaş Değişkenine Göre Kardeş Zorbalığının İncelenmesine Dair Tartışma

Mevcut araştırma bulgularına göre yaş ile ergenlerin zorbalık ve mağdurluk puan ortalamaları arasında istatistiksel anlamda fark bulunmamıştır.

İlgili alan yazın incelendiğinde araştırma bulgularımızdan farklı olarak kardeş mağduriyetinin yaşla birlikte azaldığı (Kandemir Özdiç, 2019), ergenliğin belli aşamalarında yaşla orantılı olarak ergenlerin zorbalığa veya mağdurluğa dahil olma ihtimalleri değişmekte olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Deniz vd., 2022; Mercan & Yıldırım Sarı, 2018; Seals & Young, 2003). Andreou'ya göre (2001) yaşla birlikte zorbalık veya mağduriyet değişmemektedir.

Diğer bir yandan literatürdeki bazı araştırmalar yaş değişkeni ve akran zorbalığı arasında herhangi bir ilişkinin mevcut olmadığı tespit etmişlerdir (Arslan, 2022; Öztuna, 2018).

Sonuç olarak zorbalık kavramı ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara bakıldığında ortak bir görüşte birleşilmediği görülmektedir. Bunun nedeni ergenlik döneminin geniş bir yaş grubuna dağılım göstermesi olabilirken, bireylerin yaşla birlikte yaşadığı deneyimlerin ve zorbalığa bakış açılarında ve başa çıkma yollarında yaşanan değişmelerin farklılığından da kaynaklanıyor olabilir. Gültekin (2013) bireylerin yaşı ilerledikçe fiziksel zorbalığa karşı tepki gösterebileceğinden dolayı deneyimlediği zorbalık türünün de değişebileceğinden bahsetmektedir.

5.3. Cinsiyet Değişkenine Göre Kardeş Zorbalığının İncelenmesine Dair Tartışma

Araştırma bulgularımıza göre cinsiyet ile ergenlerin zorbalık puan ortalamaları arasında istatistiksel anlamda fark bulunmuştur.

Erkek ergenlerin kadın ergenlere göre daha fazla zorba olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma bulgularımızla uyumlu olarak ilgili alan yazın incelendiğinde erkekler zorbalığa fazla dahil olmaktadır (Açıkgöz, 2017; Arslan, 2022; Camodeca, 2022; Deniz vd., 2022; Duncan, 1999; Mouttapa vd., 2004; Öztuna, 2018; Uludağlı & Uçanok, 2005; Zsila vd., 2019). Fakat bulgumuzdan farklı olarak erkek ergenlerin zorbalığa dahil olmadığı çalışmalar da mevcuttur (Dantchev vd., 2017).

Özman 2018 yılında ortaokul öğrencileriyle yapmış olduğu çalışmada kızların ilişkisel saldırıya maruz kalma düzeylerinin erkeklere göre daha fazla olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kadınların erkeklere göre daha fazla duygu düzenleme, empati yeteneğine sahip olduğunu düşündüğümüzde kadınlarda zorbalık düzeyinin daha düşük olması beklenebilir. Yapılan araştırmalar incelendiğinde empati kuramayan bireylerin daha

fazla zorbalık gösterdiği görülmüştür (Çifçi, 2010; Filiz, 2009; Özman, 2008; Rehber, 2007).

Arslan 2022 yılında ortaokul öğrencinde kardeş kıskançlığını araştırdığı çalışmada cinsiyet ve kardeş kıskançlığı arasında anlamlı bir ilişkiye rastlamamıştır.

Kardeş zorbalığı mağduriyet alt boyutu cinsiyet bağlamında incelendiğinde, cinsiyet ile ergenlerin mağduriyet alt boyutu puan ortalamaları arasında istatistiksel anlamda fark bulunmuştur. Kadın ergenlerin erkek ergenlere göre daha fazla mağduriyet yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma bulgularımızla uyumlu olarak ilgili alan yazın incelendiğinde kadın ergenlerin daha fazla zorbalık mağduru oldukları görülmektedir (Dantchev vd., 2017; Craig vd., 2009).

5.4. Anne ve Baba Çalışma Durumuna Göre Kardeş Zorbalığının İncelenmesine Dair Tartışma

Araştırma bulgularına göre anne çalışma durumu ve zorbalık puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Annesi çalışmayan ergenlerin, zorbalık ve mağduriyet düzeyi annesi çalışan ergenlere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bulgularımızla uyumlu olarak Kapıkıran & Fiyakalı (2005), annesi çalışan öğrencilerin, annesi çalışmayanlara göre daha fazla akran zorbalığına maruz kaldığı sonucuna ulaşmışlardır.

Anne ve babanın çalıştığı ortamlarda gerek iş yoğunluğundan gerek zaman ayırmama gibi nedenlerden dolayı ebeveynler çocuklarıyla kaliteli zaman geçiremeyebilirler. Ebeveynleri ile ilişkilerde problemlerin en sık yaşandığı ergenlik döneminde ebeveyn ile geçirilen zamanın azalması bireylerin günlük yaşantısında olumsuz davranışlar sergilemesine neden olabilir. Evde çocuklarla birlikte geçirilen zamanın arttırılması, kişisel ve sosyal gelişimlerinin yakından takip edilmesi, anne ile ergen arasındaki ilişkisini olumlu yönde geliştirmektedir. Steinberg'in (2000) çalışmasında, ergenlerin aileden aldığı sosyal destek algısı azaldıkça daha fazla akran zorbalığına maruz kaldığı sonucuna ulaşmıştır.

İlgili çalışmalar incelendiğinde anne çalışma durumu ile zorbalık alt boyutu ile arasında anlamlı ilişkiye rastlanmamıştır (Mercan & Yıldırım Sarı, 2018).

Baba çalışma durumu ile kardeş zorbalığı zorbalık ve mağduriyet alt boyutu puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Babası çalışmayan ergenlerin, zorbalık ve mağduriyet düzeyi babası çalışan ergenlere göre daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Gürsoy (2010) babası çalışmayan öğrencilerin babası

çalışanlara göre daha fazla akran zorbalığına maruz kaldığı sonucuna ulaşmıştır. Günümüz şartlarında babanın çalışmadığı bir ev ortamında ailenin sosyoekonomik durumu düşük olabilir. Mevcut çalışmamızda sosyoekonomik durumun düşük olduğu ailelerde ergenlerin daha fazla akran zorbalığına maruz kaldığını bulgusuna ulaşmıştır. İlgili literatür incelendiğinde ailenin sosyoekonomik durumu ile akran zorbalığına maruz kalma arasında bir ilişki olduğu görülmektedir (Gürsoy, 2010; Pişkin, 2002).

İlgili çalışmalar incelendiğinde baba çalışma durumu ile zorbalık alt boyutu ile arasında anlamlı ilişkiye rastlanmamıştır (Mercan & Yıldırım Sarı, 2018).

5.5. İlçe Göre Kardeş Zorbalığının İncelenmesine Dair Tartışma

Araştırma bulgularına göre ilçe ve zorbalık puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Akdeniz ilçesinde yaşayan ergenlerin zorbalık puanını, Mezitli, Toroslar ve Yenişehir ilçesinde yaşayan ergenlere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Toroslar ilçesinde yaşayan ergenlerin mağdurluk puanının diğer illerde yaşayan ergenlere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Mersin ilinde Akdeniz ve Toroslar ilçeleri ekonomik açıdan dezavantajlı bölgeler olarak sınıflandırılabilir. Sosyal Bilişsel Teori çocukların negatif davranışları gözlemleyerek taklit ettiklerinden bahseder (Bandura, 1977). Bu anlamda bu ilçelerin sosyodemografik yapısı ve aile içi iletişimin çocukların karakter gelişimi üzerinde etkisini düşündüğümüzde kardeş zorbalığı oranlarının daha yüksek olması beklenen bir sonuç olabilir.

5.6. Sınıf Düzeyine Göre Kardeş Zorbalığının İncelenmesine Dair Tartışma

Araştırma bulgularına göre sınıf düzeyinin zorbalık ve mağduriyet alt boyutu puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Literatür incelendiğinde zorbalık ile sınıf düzeyi arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır (Mercan & Yıldırım Sarı, 2018). Ortaokul öğrencilerinde kardeş kıskançlığını araştıran Arslan (2022), sınıf düzeyi ve kardeş kıskançlığı arasında anlamlı bir ilişkiye rastlamamıştır.

Bulgularımızdan farklı olarak bazı çalışmalarda sınıf düzeyi arttıkça öğrencilerin zorba veya mağdur olma oranlarının da arttığı görülmektedir (Açıkgöz, 2017; Burnukara & Uçanok, 2012; Olweus, 2005).

5.7. Anne Eğitim Durumuna Göre Kardeş Zorbalığının İncelenmesine Dair Tartışma

Mevcut araştırma bulgularımıza göre anne eğitim durumu ve kardeş zorbalığı mağduriyet alt boyutu puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Anne eğitim durumu ilköğretim olan ergenlerin mağdurluk puan ortalamaları, ortaöğretim, önlisans, lisans ve lisansüstü olanlara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Lise öğrencilerinde akran zorbalığını sosyodemografik bakımdan incelendiği bir çalışma da, anne eğitim durumu ile mağduriyet alt boyutları arasında anlamlı ilişkilerden söz edilmektedir (Mercan & Yıldırım Sarı, 2018). Annesi okuma yaza bilmeyen çocuklar daha fazla akran zorbalığa maruz kalmaktadır (Gürsoy, 2010; Kapıkıran & Fiyakalı, 2005). Eğitim düzeyi yüksek ebeveynlerin, zorbalık kavramına karşı farkındalıkları daha yüksek olabilmektedir. Bu noktada zorbalıkla henüz yeni tanışan veya herhangi bir zorbalığa dahil olan çocuklara verilen ilk rehberlik, bireyin geri kalan hayatında karşılaştığı problemlere karşı yaklaşımı olumlu veya olumsuz yapılandırabilir. Annelerinin eğitim durumu düşük olan çocukların problem çözme yetisi azalmaktadır (Kapıkıran & Fiyakalı, 2005).

İlgili literatür incelendiğinde anne eğitim durumu ile akran zorbalığı arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmadığı sonucuna ulaşan çalışmalar mevcuttur (Açıkgöz, 2017; Arslan, 2022; Mercan & Yıldırım Sarı, 2018; Özman, 2018).

Anne eğitim durumu ve zorbalık alt boyutu puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

5.8. Baba Eğitim Durumuna Göre Kardeş Zorbalığının İncelenmesine Dair Tartışma

Araştırma bulgularına göre baba eğitim durumu ve mağduriyet alt boyutu puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Baba eğitim durumu ilköğretim olan ergenlerin mağdur puan ortalamaları, ortaöğretim, önlisans, lisans ve lisansüstü olanlara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma bulgularımızdan farklı olarak Baba eğitim durumu ile akran zorbalığı arasındaki ilişki arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır (Özman, 2018)

Araştırma bulgularına göre baba eğitim durumu ve zorbalık alt boyutu puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. İlgili çalışmalar incelendiğinde baba eğitim durumu ile zorbalık alt boyutu ile arasında anlamlı ilişkiye rastlanmamıştır (Mercan & Yıldırım Sarı, 2018).

5.9. Kardeş Sayısına Göre Kardeş Zorbalığının İncelenmesine Dair Tartışma

Araştırma bulgularımıza göre ergenlerin kardeş sayısı ve kardeş zorbalığı mağduriyet alt boyutu puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. 3 kardeş olan ergenlerin mağdurluk düzeyinin, 2 kardeş ve 4 veya daha fazla kardeş olan ergenlere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Özman 2018 yılında yapmış olduğu çalışmasında ergenlerin kardeşleri ve akranlarıyla olan ilişkilerinin, sahip olduğu kardeş sayılarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemiş ve 2 kardeşi olan ergenlerin, tek çocuk ve bir kardeşi olan ergenlere göre daha fazla akran zorbalığına dahil olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Bu durum kardeş sayısı fazla olan kalabalık ailelerin çocuklarla geçirilen zamanın kısıtlı olmasına dayandırılabilir (Özyanık, 1994). Rohner'in EKAR kuramında ebeveynleri tarafından değer verildiğini hissetmeyen veya ebeveyni ile sağlıklı bir iletişim kuramayan çocukların günlük yaşantısında da daha olumsuz davranışlar sergilediğinden bahsedilmektedir.

Diğer bir yandan bazı araştırmalar kardeş sayısı ile akran zorbalığı arasında anlamlı bir ilişkiye rastlamamıştır (Arslan, 2022; Keskin, 2010; Mercan & Yıldırım Sarı, 2018)

Araştırma bulgularına göre ergenlerin kardeş sayısı ve zorbalık alt boyutu puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. 2 kardeş olan ergenlerin zorbalık düzeyinin, 3 kardeş olan ergenlere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kardeş sayısının zorbalığa dahil olma üzerindeki etkisini araştıran çalışmalarda 2 kardeş olan ergenlerin zorbalığa daha fazla dahil olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Deniz vd., 2022; Özman, 2018).

Sonuç olarak ilgili literatür incelendiğinde bireylerin kardeş sayısının zorbalığa dahil olma bağlamında etkisini araştıran birçok çalışma yapılmıştır. Kardeş sayısı ve zorbalık arasında bir ilişkinin varlığından söz edilmekle birlikte, bu ilişkinin zorbalık veya mağduriyet boyutları üzerinde ne derece etkiye sahip olduğu hakkında henüz ortak bir görüş olmadığı görülmektedir.

5.10. Kardeş Yaş Farkına Göre Kardeş Zorbalığının İncelenmesine Dair Tartışma

Araştırma bulgularına göre kardeşler arasındaki yaş farkı ve kardeş zorbalığı mağduriyet alt boyutu puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Kardeşleri ile arasında yaş farkı az olan ergenlerin, yaş farkı fazla ve yaşıt olan ergenlere göre daha fazla kardeş zorbalığına maruz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sosyal karşılaştırma teorisine göre, kişiler arasındaki benzerlik arttıkça, kendilerini birbirleriyle daha fazla karşılaştırmaları beklenebilir. Benzer yaştaki çocuklar için karşılaştırma yapılması daha olası olduğundan, bu kardeşler arasında kıskançlık olasılığı daha yüksektir. Yaş farkı ile kardeşler arasındaki kıskançlık arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (Şipal vd., 2012). Aralarındaki yaş farkı 3 yaştan daha az olan kardeşler aralarında kıskançlık duygusunu daha fazla yaşamaktadırlar (Adler, 2001)

Bu araştırmanın diğer bir hipotezinde kardeşler arasındaki yaş farkı ve zorbalık alt boyutu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu varsaymaktadır. Araştırma bulgularına göre kardeş yaş farkı ve zorbalık alt boyutu puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Sonuç olarak araştırmacılar yaş farkı ve kardeş zorbalığı arasındaki ilişki arasında ortak bir görüşe sahip değillerdir. Bunun nedeni araştırma örnekleminde yaş farkı fazla olan, yaşıtlı olan veya ikiz olan kardeşlerin kıyaslanmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Yaş farkının az veya çok olmasında kıstas, araştırmaya katılan ergenin bakış açısına göre değerlendirmesi de diğer bir neden olarak görülebilir.

5.11. Kardeş Sırasına Göre Kardeş Zorbalığının İncelenmesine Dair Tartışma

Araştırmamızın bulgularına göre ergenlerin kardeş sırası ve kardeş zorbalığı mağduriyet alt boyutu puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Kardeş sıralamasında en büyük olan ergenlerin mağdurluk düzeyinin, ortanca ve en küçük olan ergenlere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kardeş sıralamasında kardeşlerin büyük veya küçük kardeş olma durumları bireylerin karakterlerini ve birbirleriyle olan ilişkileri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. En büyük kardeşler kendinden sonra doğan kardeşi ile ebeveynlerini paylaşmak istemeyebilir. Bu durum en büyük kardeş ile ortanca kardeş arasında kıskançlık duygusunun gelişmesine neden olabilir. En küçük kardeş ise herkes tarafından sevilen daha fazla şımartılan çocuk olabilir. Bu anlamda bir bütün olarak bakıldığında kardeşler arasında kıskançlık olması kaçınılmazdır (Yavuzer, 2018; Yörükoğlu, 2019).

Arslan (2022) kardeşlerin doğum sırasının, akran zorbalığı üzerinde herhangi bir etkiye sahip olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Diğer bir bulgumuzda ergenlerin kardeş sırası ve zorbalık alt boyutu puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Araştırma bulgularımızdan farklı olarak yapılan araştırmalarda en büyük kardeşin kardeş

zorbalığına daha fazla dahil olduğu sonucuna ulaşılmışlardır (Deniz vd., 2022; Dantchev vd., 2017).

5.12. Aile Maddi Durumuna Göre Kardeş Zorbalığının İncelenmesine Dair Tartışma

Araştırmamızın bulgularına göre ergenlerin ailelerinin maddi durumu ve kardeş zorbalığı mağduriyet alt boyutu puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Mevcut çalışmamızın bulgusuna göre aile maddi durumu düşük olan ergenlerin kardeş zorbalığı mağduriyet düzeyinin, orta olan ergenlere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer olarak düşük sosyoekonomik düzeye sahip ailelerde yetişen çocuklar daha fazla zorbalığa maruz kalmaktadır (Çetinkaya vd., 2009; Pişkin, 2010;

Araştırma bulgularımızdan farklı olan aile maddi durumu yüksek olan ergenlerin zorbalığa daha fazla maruz kaldığı, bunun nedeni olarak da maddi durumu yüksek ailelerin çocuklarına daha fazla korumacı bir yaklaşım göstermesi neticesinde çocukların karakter gelişiminin olumsuz etkilendiği ayrıca problemlerle başa çıkabilme becerilerindeki eksiklikler olduğu gösterilmektedir (Özman, 2018). Örneğin aile sosyoekonomik durumu yüksek olan ergenlerin akran zorbalığının korkutma, açık saldırı, kişisel eşyalara saldırı alt boyut puan ortalamalarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu anlamda aile maddi durumu yüksek olan ergenlerin kişisel eşyalarının daha pahalı olması nedeniyle, kişisel eşyalarına saldırı zorbalığına daha fazla maruz kaldığı düşünülmektedir (Özman, 2018).

Diğer bir bulgumuzda ise aile maddi durumu ve zorbalık puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Yapılan bazı çalışmalar da araştırma bulgumuzla uyumlu olarak aile maddi durumu ve akran zorbalığı arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır (Arslan, 2022; Atalay, 2010; Borg, 1999; Coşkun, 2018; Erk, 2019; Rigby, 2004). Diğer bir yandan aile maddi durumu yüksek olan ergenlerin psikolojik zorbalık uygularken, aile maddi durumu düşük olan ergenlerin ise fiziksel zorbalık uyguladıkları görülmektedir (Curtner-Smith vd., 2006). Çetinkaya ve arkadaşları (2009) ilköğretim öğrencileri ile yaptığı çalışmasında sosyoekonomik durumu yüksek olan okuldaki öğrencilerde eşyaya zarar verme zorbalığının daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmışlardır.

Ailenin ekonomik durumunun keskin bir sınır içerisinde açıklanmasının zorluğundan dolayı bu araştırmada katılımcılarından algıladığı ekonomik durumunu tanımlamasını

istenmiştir. Ailenin ekonomik durumu çok yüksek iken o ailede yaşayan bir çocuk ekonomik durumunu düşük veya orta olarak algılayabilir. Bu noktada bireyin algısı önemlidir. Zorbalık bağlamında yapılan çalışmalarda, araştırmacılar benzer bir şekilde öğrencilere ailelerinin algıladıkları gelir durumunu tanımlamasını istemişlerdir (Çoşkun, 2018; Erk, 2019).

Özetle ergenlerin kardeş zorbalığına maruz kalma düzeyi ve ailesinin sosyoekonomik durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığı bağlamında ilgili literatür incelendiğinde henüz ortak bir görüş olmadığı görülmektedir.

5.13. Aile Tipine Göre Kardeş Zorbalığının İncelenmesine Dair Tartışma

Araştırma bulgularına göre aile tipi ve kardeş zorbalığı mağduriyet alt boyutu puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Parçalanmış aileye sahip olan ergenlerin mağdurluk düzeyi, çekirdek aileye sahip olan ergenlere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma bulgularımızla uyumlu olarak parçalanmış aileye sahi öğrencilerin daha fazla akran zorbalığına maruz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır(Gürsoy, 2010). Aile bireyin kişilik gelişini veya sosyal gelişiminde son derece önemli bir yere sahiptir. Aile sistemi içerisinde yeterince sağlıklı ilişkiler kuramayan, ailesinin sosyal desteğini yeterince hissedemeyen bireyler daha fazla akran zorbalığına maruz kalmaktadır.

Araştırma bulgularına göre aile tipi ve zorbalık puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Ergenlik dönemi kişinin duygu, düşünce ve davranışlarının sürekli değişim ve gelişim halinde olduğu bir dönemdir. Bu dönemde aile ve birey arasındaki iletişimin en karmaşık olduğu dönem olarak düşünülebilir. Ebeveynlerle sağlıklı ilişki kurulamayan parçalanmış ailelerde büyüyen bireyler bu durumdan kolayca etkilenebilir. Bu açıdan baktığımızda; duygu düzenleme, davranışlarını kontrol edebilme; kendisine karşı özsaygı ve sevgisini sağlayamamış birey zorbalığı mağdur veya zorba boyutunda deneyimleyebilir.

6. SONUÇ

Araştırma sonunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

1. Kardeş zorbalığı ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.
2. Erkek ergenlerin kadınlardan daha fazla zorbalığa dahil olduğu sonucuna ulaşılrken, Kadın ergenlerin erkeklerden daha fazla mağdurluğa dahil olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
3. Kardeş zorbalığı anne çalışma durumu bağlamında incelendiğinde annesi çalışmayan ergenlerin zorbalık ve mağduriyet düzeyinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
4. Kardeş zorbalığı baba çalışma durumu bağlamında incelendiğinde babası çalışmayan ergenlerin zorbalık ve mağduriyet düzeylerinin, babası çalışan ergenlere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
5. Akdeniz ilçesinde yaşan ergenlerin zorbalık düzeyinin diğer ilçelerde yaşayan ergenlere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Toroslar ilçesinde yaşan ergenlerin mağdurluk düzeyinin diğer ilçelerde yaşayan ergenlere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
6. Kardeş zorbalığı ile sınıf düzeyi değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
7. Anne eğitim durumu ilköğretim olan ergenlerin mağdurluk düzeylerinin, anne eğitim durumu ortaöğretim, önlisans, lisans ve lisansüstü olanlara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan ergenlerin zorbalık düzeyleri ve anne eğitim durumu bağlamında incelendiğinde anne eğitim durumu ilköğretim olan ergenlerin zorbalık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.
8. Baba eğitim durumu ergenlerin mağdurluk düzeyleri bağlamında incelendiğinde baba eğitim durumu ilköğretim olan ergenlerin mağdurluk düzeyleri, ortaöğretim, lisans ve lisansüstü olan ergenlere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan ergenlerin baba eğitim durumu ergenlerin zorbalık düzeyleri arasında istatistiksel anlamda herhangi bir farklılık bulunamamıştır.

9. Araştırmaya katılan ergenlerin kardeş sayısı, mağdurluk düzeyleri bağlamında incelendiğinde 3 kardeş olan ergenlerin mağdurluk düzeyinin, 2 kardeş ve 4 veya daha fazla kardeşi olan ergenlerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 2 kardeş olan ergenlerin zorbalık düzeyinin, 3 kardeş olan ergenlerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
10. Yaş farkı az olan ergenlerin mağdurluk düzeyinin, yaş farkı fazla veya yaşıt olan ergenlere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan ergenlerin kardeş yaş farkı ve zorbalık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.
11. Kardeş sıralamasında en büyük olan ergenlerin mağdurluk düzeyinin, ortanca ve en küçük olan ergenlere göre daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan ergenlerin kardeş sırası ve zorbalık düzeyi arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.
12. Araştırmaya katılan ergenlerin mağdurluk düzeyi aile maddi durum bağlamında incelendiğinde ailesinin maddi durumu düşük olan ergenlerin mağdurluk düzeylerinin, aile maddi durumu orta olan ergenlere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Zorbalık düzeyi ve aile maddi durumu arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.
13. Aile tipi bağlamında incelendiğinde parçalanmış aile tipine sahip olan ergenlerin mağdurluk düzeyleri, çekirdek aileye sahip ergenlerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan ergenlerin zorbalık düzeyleri ve aile tipi arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

7. ÖNERİLER

Sonraki araştırmalar için önerilecek hususlardan bir tanesi, bu araştırmanın katılımcılarını yalnızca Mersin ilinde yaşayan ergenlerin oluşturması nedeniyle ileride yapılacak olan çalışmalarda örneklem sayısının arttırılması önerilmektedir. Okullarda öğrencilerin akademik gelişimine önem verilirken sosyal ve duygusal gelişimine de dikkat edilmesi gerektiğidir. Karşı tarafın duygularını tanımak ve karşı tarafa saygı duymak konusunda önemli bir yeri olan empati yeteneğine sahip olmayan çocuklarda zorbalık davranışının daha fazla olduğu görülmektedir. Öğrencilerin duygularını tanımlama, olumsuz duygularla başa çıkma ve sosyal hayatta bireylerle sağlıklı iletişim becerilerini kazandırma programlarına katılımı sağlanmalıdır. Connolly ve O'Moore 2003 yılında yapmış olduğu çalışmasında aile içi ilişkilerde duygularını rahatlıkla ifade edemeyen çocukların kardeşleriyle ilişkilerinde problemler yaşadığı aynı zamanda okulda da akranlarına karşı zorba davranışlar sergilediği sonucuna ulaşmıştır. Okullarda aile bilinçlendirme programları kapsamında düzenlenen psiko-eğitim programlarında ergenlerde kardeş zorbalığının nedenleri ve olabilecek olumsuz sonuçları hakkında ailelere rehberlik edilebilir. Ailelere kardeş zorbalığı hakkında farkındalık kazandırılabilir. Ergenlerin duygularını tanımlama, olumsuz duygularla başa çıkma ve sosyal hayatta diğerleriyle sağlıklı iletişim becerilerini kazandırma programlarına katılımı sağlanmalıdır. Okullarda zorbalık konusunda verilen eğitimlerin sayısı arttırılabilir, zorbalığı önleyici çalışmalara öğrenciler teşvik edilebilir. Psikolojik danışmanlar akranlarına zorbalık yapan ergenlere verilen psikodestek programları oluştururken, ebeveynler ile kardeşleri de bu sürece dahil edebilirler. Kardeş zorbalığına dahil olan ergenlerin psikolojik zorluklarla mücadele etmelerinde kapsamında müdahale ve tedavi faaliyetleri başlatılabilir. Araştırmamız sonucunda ortaya çıkan bilgiler kardeş zorbalığını önleme, müdahale programları bağlamında psikolojik danışmanlara ve zorbalık kavramıyla ilgilenen herkese öngörü kazandırabilir. Son olarak bazı aileler aile içinde kardeş kavgalarını olağan görebilmekte, geiştirebilmekte hatta normal olarak görebilmektedir. Bu durumda yoksayılan, önemsenmeyen zorba veya kardeş zorbalığına maruz kalan çocuğun karakter gelişimi, olayları içselleştirmesi hatta hayata bakış açısı bile olumsuz etkilenebilmektedir. Yapılan araştırmalar da kardeş zorbalığını zorbalık veya mağduriyet boyutunda deneyimleyen bireyin ilerde sosyal, psikolojik gibi birçok anlamda olumsuz etkilendiği sonucuna ulaşmışken aileler kardeş zorbalığı veya zorbalığa dair herhangi bir durumla

karşı karşıya kaldığında hemen müdahale edebilmeli veya psikolojik destek alma yoluna başvurabilmelidirler.

Araştırmamda önerdiğim hususları kısaca özetleyecek olursam;

1. Kardeş zorbalığı bağlamında yapılan çalışmalarda daha geniş bir örneklem ile çalışılabilir.
2. Okullarda zorbalık kavramı ve zararları konusunda çocuklara verilen eğitimler arttırılabilir.
3. Okullarda verilen eğitimlere aileler de dahil edilebilir.
4. Ebeveyn bilinçlendirme programları oluşturulabilir.
5. Zorbalığa karşı yapılan her önleyici çalışma kayıt altına alınarak, olumlu ve olumsuz yanları dokümente edilmelidir. Daha sonra ki yapılacak çalışmalarda emek ve zaman kaybı önlenebilir.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, Tacettin (2017), Ortaokul Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ile Okula Karşı Tutum (Kartepe İlçesi Örneği), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Adler, A. (2001) . İnsan Tanıma Sanatı (K. Şipal, Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Richard B. Felson. (1983). Aggression and Violence Between Siblings. *Social Psychology Quarterly*, 46, 271-285, Published by: American Sociological Association, Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/3033715> .
- American Psychological Association (APA) (2014). *Bullying*.
- Andreou, E. (2001). Bully/Victim problems and their association with coping behaviour in conflictual peer interactions among school-age children. *Educational Psychology*, 21(1), 59–66.
- Arslan, F. (2022). *Ortaokul öğrencilerinde kardeş kıskançlığının akran zorbalığı eğilimlerini yordama gücü* (Master's thesis, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi).
- Atalay, A. (2010). Akran zorbalığı gösterme ve akran zorbalığına maruz kalmanın cinsiyet, yaş, sosyoekonomik düzey, anne-baba tutumları, arkadaş ilişkileri ve benlik saygısı ile ilişkisi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Engle- wood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Bandura, A. (2001). Social cognitive theory of mass communication. *Media Psychology*, 3(3), 265 – 299. doi: 10.1207/S1532785XMEP0303_03.
- Bank, L., Patterson, G. R., & Reid, J. B. (1996). Negative sibling interaction patterns as predictors of later adjustment problems in adolescent and young adult males. In G. H. Brody (Ed.), *Sibling relationships: Their causes and consequences* (pp. 197 – 229). Westport, CT: Ablex.
- Bank, L., Burraston, B., & Snyder, J. (2004). Sibling conflict and ineffective parenting as predictors of adolescent boys' antisocial behavior and peer difficulties: Additive and interactional effects. *Journal of Research on Adolescence*, 14(1), 99–125. <https://doi.org/10.1111/j.1532-7795.2004.01401005.x>
- Başar, H. (2011). *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Bayrakçı, M. (2007). Social learning theory and its educational applications. *SAÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 198-210.
- Bayram, H. G. (2014). What determines the sibling conflict resolution strategies of adolescents: Parents, siblings, or temperament? (Unpublished masters' thesis). Middle East Technical University, Ankara, Turkey.
- Bertalanffy, L. V. (1950). An outline of general system theory. *British Journal for the Philosophy of Science*, 1, 134 – 165.
- Boer, F., Dunn, J., & Dunn, J. F. (2013). Children's sibling relationships: Developmental and clinical issues. *Psychology Press*.[https:// doi. org/ 10. 4324/ 97802 03772 799](https://doi.org/10.4324/9780203772799)
- Borg, M. G. (1999). The extent and nature of bullying among primary and secondary schoolchildren. *Educational Research*, 41(2): 137-153
- Brody, H. (2004). Siblings direct and indirect contributions to child development. *Journals Sagepub*.
- Buss, A. H. (1963). Physical aggression in relation to different frustrations. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 67(1), 1.
- Burnukara, P. ve Uçanok, Z. (2012). İlk ve orta ergenlikte akran zorbalığı gerçekleştiği yerler ve baş etme yolları. *Türk Psikoloji Yazıları*, 15(29), 68-82.
- Büyüköztürk, S., Kılıç- Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, S. ve Demirel, F. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- Caffaro, J. V. (2013). Sibling abuse trauma: Assessment and intervention strategies for children, families, and adults. *Routledge*. [https://doi. org/ 10. 4324/ 97802 03797 075](https://doi.org/10.4324/9780203797075).
- Camodeca, M., Goossens, F. A., Terwogt, M. M., & Schuengel, C. (2002). Bullying and victimization among school-age children: Stability and links to proactive and reactive aggression. *Social Development*, 11(3), 332–345. [https:// doi. org/ 10. 1111/ 1467- 9507.00203](https://doi.org/10.1111/1467-9507.00203).
- Caspi, J. (2011). Sibling aggression: Assessment and treatment. *Springer Publishing Company*. [https:// doi. org/ 10. 1002/ car. 2290](https://doi.org/10.1002/car.2290).
- Collins, K., McAleavy, G., & Adamson, G. (2004). Bullying in schools: A Northern Ireland study. *Educational Research*, 46, 55-71. [doi:10.1080/0013188042000178827](https://doi.org/10.1080/0013188042000178827).

- Conolly, I. ve O' Moore, M. (2003). Personality and Family Relations of Children Who Bully, *Personality and Individual Differences*, 35, 559-567.
- Coşkun, A. (2018). Ortaokula devam eden öğrencilerde akran zorbalığına neden olan etkenlerin incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Craig, W., Harel-Fisch, Y., Fogel-Grinvald, H., Dostaler, S., Hetland, J., Simons-Morton, B., Molcho, M., Gaspar de Mato, M., Overpeck, M., Due, P., Pickett, W. (2009). A crossnational profile of bullying and victimization among adolescents in 40 countries. *International Journal of Public Health*, 54(2), 216-224. Coşkun, A. (2018). Ortaokula devam eden öğrencilerde akran zorbalığına neden olan etkenlerin incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Curtner-Smith, M. E., Culp, A. M., Culp, R., Scheib, C., Owen, K., Tilley, A., ... & Coleman, P. W. (2006). Mothers' parenting and young economically disadvantaged children's relational and overt bullying. *Journal of Child and Family Studies*, 15, 177-189.
- Coser, R. L. (1956). A home away from home. *Social Problems*, 4(1), 3-17.
- Çetinkaya, S., Nur, N., Ayvaz, A., Özdemir, D., & Kavakcı, Ö. (2009). Sosyoekonomik durumu farklı üç ilköğretim okulu öğrencilerinde akran zorbalığının depresyon ve benlik saygısı düzeyiyle ilişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 10(2), 151-158.
- Çınkır, Ş., Karaman-Kepenekçi, Y. (2003). Öğrenciler Arası Zorbalık. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 34, 236-253.
- Çifçi, S. (2010). Dokuzuncu Sınıf Öğrencilerinin Sanal Zorbalık Düzeyleri ile Empatik Eğilim Düzeyleri Arasındaki ilişki. Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Dantchev S, Zammit S, Wolke D.(2017) Sibling bullying in middle childhood and psychotic disorder at 18 years: a prospective cohort study. *Psychological Medicine* <https://doi.org/10.1017/S0033291717003841>.
- Dantchev, S., Hickman, M., Heron, J., Zammit, S., & Wolke, D. (2019). The independent and cumulative effects of sibling and peer bullying in childhood on depression, anxiety, suicidal ideation, and self-harm in adulthood. *Frontiers in Psychiatry*, 10, 651. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2019.00651>.

- Dantchev, S., & Wolke, D. (2019). Trouble in the nest: Antecedents of sibling bullying victimization and perpetration. *Developmental Psychology*, 55(5), 1059. <https://doi.org/10.1037/dev0000700>.
- Deniz, E., Derinalp, P., Gulkanat, I. *et al.* Sibling Bullying in Turkish Adolescents: Translation and Cross-Cultural Validation of the Sibling Bullying Questionnaire. *J Fam Viol* 38, 379–392 (2023). <https://doi.org/10.1007/s10896-022-00360-2>.
- Duncan, R. D. (1999). Peer and sibling aggression: An investigation of intra-and extra familial bullying. *Journal of Interpersonal Violence*, 14(8), 871–886. <https://doi.org/10.1177/088626099014008005>
- Eriksen, S., & Jensen, V. (2009). A push or a punch: Distinguishing the severity of sibling violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 24(1), 183–208. <https://doi.org/10.1177/0886260508316298>.
- Erk, A. B. (2019). Akran Zorbalığı: Okullarda Akran Zorbalığını Önleme Çalışmaları Ve Zorbalık Döngüsündeki Çocuklar İçin Uygumalar. İstanbul: Ekinoks.
- Feinberg, M. E., Neiderhiser, J. M., Simmens, S. J., Reiss, D., & Hetherington, M. E. (2000). Sibling comparison of differential parental treatment in adolescence: Gender, self-esteem, and emotion-ality as mediators of the parenting-adjustment association. *Child Development*, 71, 1611–1628.
- Festinger, L. (1954). A theory of social comparison processes. *Human Relations*, 7, 117–140.
- Filiz, A. (2009). Farklı Lise Türlerindeki Öğrencilerin Empatik Eğilimleri ve Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Gültekin, Z. (2003). Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Geliştirme Çalışması. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye.
- Gürsoy, E. C. (2010). Ergenlerde sosyodemografik özelliklere ve algılanan sosyal destek ile akran zorbalığına maruz kalmanın incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji ABD, İstanbul) Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>

- Johnson, R. M., Duncan, D. T., Rothman, E. F., Gilreath, T. D., Hemenway, D., Molnar, B.E., & Azrael, D. (2015). Fighting with siblings and with peers among urban high school students. *Journal of Interpersonal Violence*, 30(13), 2221-2237. doi:10.1177/0886260514552440.
- Kandemir Özdiç, N. (2019). *Sibling bullying and peer bullying relations to empathy, moral disengagement, problem solving, and parental acceptance-rejection* [Ph.D. - Doctoral Program]. Middle East Technical University.
- Kapıkıran, N. A., & Fiyakalı, C. (2005). Lise Öğrencilerinde akran baskısı ve problem çözme. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(18), 11-17.
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Nobel Yayıncılık: Ankara.
- Keskin, T. (2010). İlköğretim okullarındaki öğrencilerin akran zorbalığının benlik saygısıyla ilişkisi. (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Menesini, E., Camodeca, M., & Nocentini, A. (2010). Bullying among siblings: The role of personality and relational variables. *British Journal of Developmental Psychology*, 28, 921-939. doi:10.1348/026151009X479492.
- Mercan, H. & Yıldırım Sarı, H. (2018). Lise Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ve Sosyodemografik Değişkenlerle İlişkisi . *Florence Nightingale Journal of Nursing*, 26(1), 21-29.
- Mouttapa, M., Valente, T., Gallaher, P., Rohrbach, L.A. & Unger, J.B. (2004). Social network predictors of bullying and victimization. *Adolescence*, 39, 315-336.
- Nadir, U. (2013). Aile danışmanlığı eğitimlerinde popüler filmlerin kullanımı ve yapısal aile terapisi kuramı ile dalgaların prensi filminin analizi, *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 24(1), 129-143.
- Noller, P., Conway, S., & Blakeley-Smith, A. (2008). Sibling relationships in adolescent and young adult twin and nontwin siblings: Managing competition and comparison. In J. P. Forgas & J. Fitness (Eds.), *Social relationships: Cognitive, affective, and motivational processes* (pp. 235 – 252). New York: Psychology Press.
- Özman, M. (2018). *Ortaokul öğrencilerinin akran zorbalığına maruz kalma düzeyleri ile kardeş ilişkilerinin incelenmesi* (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

- Olweus, D. (2005). *Bullying at School. What We Know and What We Can Do*. Oxford: Blackwell Publishing Ltd.
- Olweus, D. (1984). Aggressors and Their Victims: Bullying at School. In N. Frude & H. Gault (Eds.), *Disruptive Behavior in Schools* (pp. 57–76). Wiley.
- Olweus, D. (1993). Victimization by peers: Antecedents and long term consequences. In K. H. Rubin & J. B. Asendorph (Eds.), *Social withdrawal, inhibition, and shyness in childhood* (pp. 315-341). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Ostrov, J. M., Crick, N. R., & Stauffacher, K. (2006). Relational aggression in sibling and peer relationships during early childhood. *Applied Developmental Psychology, 27*, 241–253.
- Öztuna, A. (2018). Dokuzuncu ve onuncu sınıf öğrencilerinde akran zorbalığı göstermenin ve akran zorbalığına maruz kalmanın psikolojik belirtilerle ilişkisi. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Özyanık, A. (1994). Sokakta çalışan çocuklar sorunu, Ankara sokaklarında çalışan çocuklar projesi. Emniyet Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- Patterson, G. R. (1984). Siblings: Fellow travelers in coercive family processes. In R. J. Blanchard (Ed.), *Advances in the study of aggression* (pp. 174 – 214). New York: Academic Press.
- Pişkin, M. (2002) Okul zorbalığı, tanımı, türleri, ilişkili olduğu faktörler ve alınabilecek önlemler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 2*: 531-562.
- Pişkin, M. (2010). Ankara'daki ilköğretim öğrencileri arasında akran zorbalığının incelenmesi. *Eğitim ve Bilim, 35*(156).
- Rehber, E. (2007). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Empatik Eğilim Düzeylerine Göre Çatışma Çözme Davranışlarının İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Rigby, K. (2004). Addressing bullying in schools: theoretical perspectives and their implications. *School Psychology International, 23*: 11-16.
- Rohner, R. P. (2004). The parental "acceptance-rejection syndrome": Universal correlates of perceived rejection. *American Psychologist, 59*(8), 830.

- Rohner, R. P. (2005). Parental acceptance–rejection questionnaire (PARQ): Test manual. In R. P. Rohner & A. Khaleque (Eds.), *Handbook for the study of parental acceptance and rejection* (pp. 43-106). Storrs, CT: Rohner Research Publications.
- Sabuncuoğlu, O., Ekinci, Ö., Bahadır, T., Akyuva, Y., Altınöz, E. Ve Berkem, M. (2006). Ergen öğrenciler arasında akran örselemesi ve depresyon belirtileriyle ilişkisi. *Klinik Psikiyatri*, 9, 27-35.
- Salmivalli, C. (1999). Participant role approach to school bullying: Implications for intervention. *Journal of Adolescence*, 22, 453-459. doi:10.1006/jado.1999.0239.
- Salmivalli, C. (2010). Bullying and the peer group: A review. *Aggression and Violent Behavior*, 15, 112-120.
- Salmivalli, C., Peets, K., & Hodges, E. V. E. (2011). Bullying. In P. K. Smith, & C. H. Hart (Eds.), *Childhood social development* (pp. 510-528). UK: Blackwell Publishing.
- Sanders, R. (2004). *Sibling relationships: Theory and issues for practice*. Macmillan International Higher Education. ISBN 023020306X, 9780230203068
- Seals, D. & Young, J. (2003). Bullying and victimization: prevalence and relationship gender, grade level, ethnicity, self-esteem and depression. *Adolescence*, 38(152), 735–47.
- Skinner, J. A., & Kowalski, R. M. (2013). Profiles of sibling bullying. *Journal of Interpersonal Violence*, 28(8), 1726–1736. <https://doi.org/10.1177/0886260512468327>.
- Suls, J., Martin, R., & Wheeler, L. (2002). Social comparison: Why, with whom and with what effect? *Current Directions in Psychological Science*, 11, 159 – 163.
- Steinberg L. (2000). The Family at Adolescence. Transition and Transformation, *Journal of Adolescent Health*, C, 27.
- Straus, M. A., Gelles, J., & Steinmetz, S. K. (1980). *Behind closed doors*. Newbury Park, CA: Sage.
- Şipal, R. F., Yeğengil, C. ve Toka, N. (2012). Okul Öncesi Dönemde Aralarında Yaş Farkı Olan Ve İkiz Kardeşler Arasındaki Kıskançlığın Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. *Eğitim Ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori Ve Uygulama*, 3(5): 55- 68.

- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6th Ed). United States: Pearson Education.
- TDK. (2012). *Güncel Türkçe sözlük*. Ankara. Erişim adresi: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&view=gts.
- Usta, Ç. (2005). *Mizah dilinin gizemi*. Ankara: Akçağ.
- Tesser, A. (1980). Self-esteem maintenance in family dynamics. *Journal of Personality and Social Psychology*, 39, 77 – 91.
- Toseeb, U., McChesney, G., & Wolke, D. (2018). The prevalence and psychopathological correlates of sibling bullying in children with and without autism spectrum disorder. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 48(7), 2308–2318. <https://doi.org/10.1007/s10803-018-3484-2>
- Uludağlı N, & Uçanok Z (2005). Akran zorbalığı gruplarında yalnızlık ve akademik başarı ile sosyometrik statüye göre zorba/kurban davranış türleri. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(56).
- UNICEF. (2005). Adolescent Development: Perspectives and Frameworks—A discussion Paper. *United Nations Children's Fund New York. UNICEF*, 3.
- Vanderbilt, D., & Augustyn, M. (2010). The effects of bullying. *Pediatrics and Child Health*, 20(7), 315-320.
- Vangelisti, A. L. (2009). Feeling hurt in close relationships. *Cambridge University Press*. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511770548>
- Volk, A. A., Dane, A. V., & Marini, Z. A. (2014). What is bullying? A theoretical redefinition. *Developmental Review*, 34(4), 327-343.
- Yavuzer, H. (2018). *Ana-Baba ve Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yeh, H. C. ve Lempers, J. D. (2004). Perceived Sibling Relationships and Adolescent Development. *Journal of Youth and Adolescence*, 33(2): 133-147.
- Yörükoğlu, A. (2019). *Çocuk Ruh Sağlığı*. Ankara: Özgür.
- Zsila, A., Urban, R., Griffiths, M. D., & Demetrovics, Z. (2019). Gender differences in the association between cyberbullying victimization and perpetration: The role of anger rumination and traditional bullying experiences. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 17(5), 1252–1267. <https://doi.org/10.1007/s11469-018-9893-9>.
- Whiteman, S. D., McHale, S. M., & Soli, A. (2011). Theoretical perspectives on sibling relationships. *Journal of Family Theory & Review*, 3(2), 124–139. <https://doi.org/10.1111/j.1756-2589.2011.00087.x>

- Wolke, D., & Samara, M. M. (2004). Bullied by siblings: Association with peer victimisation and behaviour problems in Israeli lower secondary school children. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45(5), 1015–1029. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2004.t01-1-00293.x>
- Wolke, D., Tippet, N. ve Dantchev, S. (2015). Bullying In The Family: Sibling Bullying. *The Lancet Psychiatry*, 2(10): 917-929.
- World Health Organization (2020). Orientation Program on Adolescent Health for Health care Providers.

EKLER

Ek A. Çağ Üniv. Tez Anket İzin İstek Formu

T.C.	
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ	
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	
TEZ / ARAŞTIRMA / ANKET / ÇALIŞMA İZİNİ / ETİK KURULU İZİNİ TALEP FORMU VE ONAY TUTANAK FORMU	
ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
T.C. NOSU	
ADI VE SOYADI	GAMZE GÜNEY (ÖZ)
ÖĞRENCİ NO	2022011005
TEL. NO.	
E - MAİL ADRESLERİ	
ANA BİLİM DALI	Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi
HANGİ AŞAMADA OLDUĞU (DERS / TEZ)	TEZ
İSTEKDE BULUNDUĞU DÖNEME AİT DÖNEMLIK KAYDININ YAPILIP- YAPILMADIĞI	2022 / 2023 - GÜZ / BAHAR DÖNEMİ KAYDINI / YENİLEDİM.
ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ BİLGİLER	
TEZİN KONUSU	Ergenlerde Kardeş Zorbalığının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi
TEZİN AMACI	Bu araştırmanın amacı ergenlerde kardeş zorbalığının çeşitli değişkenler açısından incelenmesidir. Diğer bir hedef ergenler arasında yaşanan kardeş zorbalığının kaynaklarını araştırmaktır. Bulunacak olan sonuçlar ilgili alan yazıyla birleştiğinde, kardeş zorbalığının önleyici çalışmalara ışık tutabileceği düşünülmektedir.
TEZİN TÜRKÇE ÖZETİ	Bu araştırma, ülkemizde kardeş ilişkileri üzerine bir çok araştırma bulunmakla birlikte kardeş zorbalığı alanında sınırlı sayıda çalışma olması nedeniyle yapılmıştır. Bu araştırmanın amacı Mersin ilinde bulunan lise öğrencilerinde kardeş zorbalığının demografik ve bir takım değişkenler açısından incelemektir. Bu amaç doğrultusunda kartopu örnekleme yoluyla seçilen ergenler araştırmanın çalışma grubunu oluşturacaktır. Ergenlere kişisel bilgi formu , kardeş zorbalığı ölçme araçlarını cevaplayacaktır. Araştırmaya katılan ergenlerin ebeveynlerinden veli onam formu alınacaktır.

ARAŞTIRILAN YAPILACAK OLAN SEKTÖRLER/ KURUMLARIN ADLARI	Herhangi bir kurumdan izin alınmayacaktır.
İZİN ALINACAK OLAN KURUMA AİT BİLGİLER (KURUMUN ADI- ŞUBESİ/ MÜDÜRLÜĞÜ - İLİ - İLÇESİ)	
YAPILMAK İSTENEN ÇALIŞMANIN İZİN ALINMAK İSTENEN KURUMUN HANGİ İLÇELERİNE/ HANGİ KURUMUNA/ HANGİ BÖLÜMÜNDE/ HANGİ ALANINA/ HANGİ KONULARDA/ HANGİ GRUBA/ KİMLERE/ NE UYGULANACAĞI GİBİ AYRINTILI BİLGİLER	
UYGULANACAK OLAN ÇALIŞMAYA AİT ANKETLERİN/ ÖLÇEKLERİN BAŞLIKLARI/ HANGİ ANKETLERİN - ÖLÇEKLERİN UYGULANACAĞI	Ergenlere kişisel bilgi formu ve kardeş zorbalığı ölçeği uygulanacaktır. Veli Onam Formu

Ek B. Çağ. Ünv. Bilgilendirilmiş Onam Formu

Tarih: 10.01.2023

**ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ETİK KURULU**

VELİ BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Bu formun amacı araştırma ile ilgili olarak sizi bilgilendirmek ve katılmanız ile ilgili izin almaktır.

Bu kapsamda "Ergenlerde Kardeş Zorbalığının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi" başlıklı araştırma "Gamze GÜNEY (ÖZ)" tarafından gönüllü katılımcılarla yürütülmektedir. Araştırma sırasında ergenlerden alınacak bilgiler gizli tutulacak ve sadece araştırma amaçlı kullanılacaktır. Araştırma sürecinde konu ile ilgili her türlü soru ve görüşleriniz için aşağıda iletişim bilgisi bulunan araştırmacıyla görüşebilirsiniz. Çocuğunuzun bu araştırmaya katılmama hakkı bulunmaktadır. Aynı zamanda çalışmaya katıldıktan sonra çalışmadan çıkma hakkı vardır. Bu formu onaylamanız, cocuğunuzun araştırmaya katılımı için onam verdiğiniz anlamına gelecektir.

Araştırmayla İlgili Bilgiler:

Araştırmanın Amacı: Ergenlerde kardeş zorbalığının çeşitli değişkenler açısından incelenmesidir. Diğer bir hedef ergenler arasında yaşanan kardeş zorbalığının kaynaklarını araştırmaktır.

Araştırmanın Nedeni: Kardeşler aile yaşamının bir demirbaşı olmasına rağmen, kardeş ilişkileri üzerine yapılan araştırmalar diğer aile ilişkileri üzerine yapılan araştırmaların gerisinde kalmaktadır. Bulunacak olan sonuçlar ilgili alan yazınla birleştiğinde, kardeş zorbalığının önleyici çalışmalara ışık tutabileceği düşünülmektedir. Araştırma kartopu örnekleme yöntemiyle katılımcılardan toplanan verilerle yürütülecektir.

Araştırmanın Yürütüleceği Yer:.....

Çalışmaya Katılım Onayı:

Araştırmanın amacını, nedenini, yürütüleceği yer ile ilgili bilgileri okudum ve gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları anladım. Araştırma ile ilgili ayrıntılı açıklamalar yazılı ve sözlü olarak tarafıma sunuldu. Bu araştırma ile ilgili faydalar ve riskler ile ilgili bilgilendirildim.

Bu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının (Islak imzası ile)**

Adı-Soyadı:
İmzası**:

Araştırmacının

Adı-Soyadı: GAMZE GÜNEY(ÖZ)
e-posta:
İmzası:

**Online yapılacak uygulamalarda, ıslak imza yerine, bilgilendirilmiş onam formunun anketin ilk sayfasındaki en üst bölümüne yerleştirilerek katılımcıların kabul ediyorum onay kutusunu işaretlemesinin istenilmesi gerekmektedir.

Ek C. Kardeş Zorbalığı Ölçeği

The Turkish Sibling Bullying Questionnaire (T-SBQ)

	Hiç	Sadece 1 veya 2 kez	Ayda 2 veya 3 kez	Yaklaşık haftada bir kez	Haftada birkaç kez
Son 6 ay içerisinde ne sıklıkla herhangi bir kardeşin aşağıda sıralananları sana karşı yaptı?					
1- Sana vurdu, seni tekmeledi veya itti, veya bunları yapmakla seni tehdit etti.	1	2	3	4	5
2- Sana ait eşyaları veya parayı izinsiz aldı veya eşyalarına zarar verdi.	1	2	3	4	5
3- Sana hakaret ve nefret içeren kelimelerle hitap etti.	1	2	3	4	5
4- Senin ile alay etti.	1	2	3	4	5
5- Seni bilerek görmezden geldi veya arkadaş grubundan dışladı.	1	2	3	4	5
6- Senin hakkında yalan söyledi, söylentiler yaydı veya başkalarının senden nefret etmesi için çalıştı.	1	2	3	4	5
7- Başka bir şekilde sana zorbalık yaptı.	1	2	3	4	5
Son 6 ay içerisinde sen ne sıklıkla aşağıda sıralananları herhangi bir kardeşine yaptın?					
8- Kardeşine vurdun, onu tekmeledin veya ittin, veya bunları yapmakla onu tehdit ettin.	1	2	3	4	5
9- Kardeşine ait eşyaları veya parayı izinsiz aldın veya eşyalarına zarar verdin.	1	2	3	4	5
10- Kardeşine hakaret ve nefret içeren kelimelerle hitap ettin.	1	2	3	4	5
11- Kardeşin ile alay ettin.	1	2	3	4	5
12- Kardeşini bilerek görmezden geldin veya arkadaş grubundan dışladın.	1	2	3	4	5
13- Kardeşin hakkında yalan söyledin, söylentiler yaydın veya başkalarının ondan nefret etmesi için çalıştın.	1	2	3	4	5
14- Başka bir şekilde kardeşine zorbalık yaptın.	1	2	3	4	5

Ek D. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu

1. **Cinsiyetiniz?**
 Kadın Erkek

2. **Bu çalışmaya hangi ilçeden katılıyorsunuz?**
 Mezitli
 Toroslar
 Akdeniz
 Yenişehir
 Diğer:

3. **Kaç yaşındasınız? Cevap:**

4. **Annenizin Eğitim Durumu:**
 İlköğretim
 Orta
 Lise
 Lisans
 Yüksek Lisans ve üzeri

5. **Babanızın Eğitim Durumu:**
 İlköğretim
 Orta
 Lise
 Lisans
 Yüksek Lisans ve üzeri

6. **Kaç kardeşiniz?**
 2
 3
 4 veya daha fazla

7. **Kardeşiniz var ise kardeşlerinizle aranızdaki yaş farkını nasıl tanımlarsınız?**
 Aramızda yaş farkı yoktur
 Aramızdaki yaş farkı fazladır.
 Aramızdaki yaş farkı düşüktür.

8. **Kaçıncı kardeşiniz?**
 En küçük
 En büyük
 Ortanca
 Tek çocuk

Diğer;

9. Ailenizin maddi durumunu nasıl tanımlarsınız?

Düşük

Orta

Yüksek

10. Kaçınca sınıfınız?

9.sınıf

10.sınıf

11.sınıf

12.sınıf

11. Aile tipinizi nasıl tanımlarsınız?

Çekirdek Aile(Anne , baba ve çocuktan oluşan aile tipi)

Geniş Aile(Anne , baba, çocuk ve annene veya babanne gibi aile büyükleriyle birlikte yaşanan aile tipi)

Geçiş Ailesi (Aynı binada birlikte yaşam süren aile tipi)

Parçalanmış Aile(Boşanma , ölüm vb. nedenlerle ebeveynlerin olmadığı aile tipi)

12. Anne Çalışma Durumu:

Çalışıyor

Çalışmıyor

13. Baba Çalışma Durumu:

Çalışıyor

Çalışmıyor

Ek E. Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü Tez Etik Anket İzin İstek Yazısı

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sayı : E-23867972-050.01.04-2300000478
Konu : Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kurulu Kararı Alınması Hk.

20.01.2023

REKTÖRLÜK MAKAMINA

İlgi: 09.03.2021 tarih ve E-81570533-050.01.01-2100001828 sayılı Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu konulu yazınız.

İlgi tarihli yazınız kapsamında Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programında tez aşamasında kayıtlı olan **Gamze Güney (Öz)** isimli öğrencimize ait tez evraklarının "Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Onayları" alınmak üzere Ek'te sunulmuş olduğunu arz ederim.

Prof. Dr. Murat KOÇ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Ek : 1 adet öğrenciye ait tez evrakları dosyası.

Ek F. Çağ Üniversitesi Rektörlüğü Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurul İzin Yazısı

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : E-81570533-044-2300000737

30.01.2023

Konu : Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kurul İzni Hk.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : a) 20.01.2023 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2300000478 sayılı yazınız.
b) 18.01.2023 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2300000404 sayılı yazınız.

İlgi yazılarda söz konusu edilen **Onurhan Haydar, Mert Mavi, Gizem Özlütürk (Ünli), Veynel Yavuz ve Gamze Güney (Öz)** isimli öğrencilerimize ait tez evrakları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunda incelenerek uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Ünal AY
Rektör